STANDARDY OCHRONY dzieci

FUNDACJA DAJEMY DZIECIOM SIŁĘ

Reagująca placówka, reagująca organizacja

PRAKTYCZNY PRZEWODNIK PO PROCEDURACH INTERWENCJI W PODMIOTACH ZOBOWIĄZANYCH DO WPROWADZENIA STANDARDÓW OCHRONY DZIECI

Dzieci nie mogą same zatroszczyć się o siebie. Jeżeli podejrzewasz, że dziecko jest krzywdzone, zadbaj o jego bezpieczeństwo.

Zareaguj!

Opracowanie
dr Anna Krawczak, Urszula Kubicka-Kraszyńska, Magdalena Hojnor, Katarzyna Poniatowska

Konsultacja prawna
Katarzyna Katana

Redakcja i korekta
Anna Obrębska-Woźniczka

Opracowanie graficzne
Kolej Rzeczy

Fotografia na okładce
Annie Spratt (unsplash.com)

Copyright © Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę

Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę
ul. Walecznych 59
03-926 Warszawa

fdds@fdds.pl
www.fdds.pl

Stan prawny na: 30.09.2026

Druk sfinansowany ze środków Funduszu Sprawiedliwości,
którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości

Fundusz Sprawiedliwości

Ministerstwo Sprawiedliwości

Treści zawarte w publikacji wyrażają opinię ich autorów.
NIW-CRSO nie jest odpowiedzialny za sposób wykorzystania zawartych w niej informacji.
Treść publikacji opracowana w ramach projektu „Dajemy siłę sobie i innym!”

KOMITET DO SPRAW POŻYTKU PUBLICZNEGO

NIW Narodowy Instytut Wolności Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego

Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego
w ramach Rządowego Programu Wspierania Rozwoju Organizacji Poradniczych na lata 2022-2033

Rządowy Program Wspierania Rozwoju Organizacji Poradniczych na lata 2022-2033
Organizacje Poradnicze

Spis treści

Wstęp 4

1. Dlaczego należy interweniować? 5

2. Czym jest krzywdzenie dzieci i jak je rozpoznać? 6

3. Procedury interwencji a standardy ochrony małoletnich 8

Czym jest interwencja? 9

Kiedy należy podjąć interwencję? 10

Kto może być sprawcą przemocy? 11

Szczególne rodzaje interwencji 11

Ścieżki interwencji prawnej 12

Wyznaczenie osób odpowiedzialnych za przyjmowanie zgłoszeń o podejrzeniu krzywdzenia dziecka, podejmowanie interwencji i udzielanie dziecku wsparcia 14

Jak rozpocząć opracowanie/aktualizację procedur interwencji w placówce? 15

Sposób dokumentowania zgłoszeń o podejrzeniu krzywdzenia dziecka oraz podejmowanych interwencji 15

Plan wsparcia 16

Plan naprawczy 17

4. Szczegółowe omówienie ścieżek interwencji prawnej 18

Interwencja prawnokarna 18

Interwencja cywilna 24

Procedura „Niebieskie Karty” 26

5. Najczęstsze obawy i wątpliwości związane z interwencją 29

6. Wzory zawiadomień 37

Wstęp

Zgodnie z ustawą z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich (dalej: ustawa o ochronie małoletnich), w wersji obowiązującej od 15 lutego 2024 roku, w każdym podmiocie pracującym z dziećmi powinny zostać wdrożone standardy ochrony małoletnich (dalej zwane także: standardami ochrony dzieci). To zbiór zasad, które stawiają ochronę dziecka (czyli osoby poniżej 18. roku życia) w centrum działań i wartości instytucji. Zasady te pomagają tworzyć bezpieczne, wolne od przemocy i przyjazne środowisko we wszystkich podmiotach działających na rzecz dzieci. Skuteczne wprowadzenie standardów ochrony dzieci sprawia, że każdy członek personelu dysponuje wiedzą umożliwiającą rozpoznanie sytuacji, w której zagrożone jest dobro dziecka, oraz wie, komu należy zgłosić podejrzenie o krzywdzeniu dziecka. Ponadto w podmiocie wyznaczona jest osoba, która zna obowiązujące przepisy prawa i przyjęte w instytucji procedury postępowania oraz wie, jak zareagować, by zapewnić dziecku bezpieczeństwo.

Kierujemy tę broszurę do osób, które są pracownikami podmiotów zobowiązanych do wdrożenia standardów, ale nie są specjalistami w zakresie ochrony dzieci.

1. Dlaczego należy interweniować?

Istnieją mocne dowody na krótko- i długoterminowe skutki krzywdzenia dzieci, w tym konsekwencje zdrowotne, zaburzenia rozwoju i funkcjonowania psychospołecznego dziecka. Krzywdzenie fizyczne może ponadto prowadzić do trwałej niepełnosprawności dziecka, a nawet skutkować jego śmiercią. Konsekwencje krzywdzenia mogą wpływać na całe życie i w istotny statystycznie sposób zwiększać podatność na uzależnienia, wystąpienie zachowań autodestrukcyjnych, antyspołecznych, a także podnosić ryzyko wystąpienia depresji i innych zaburzeń zdrowia psychicznego, chorób autoimmunologicznych, nowotworów, chorób układu krążenia oraz cukrzycy. Zdarza się, że dorośli, którzy sami doświadczyli krzywdzenia w dzieciństwie, mają osłabioną zdolność budowania bezpiecznych relacji oraz obniżoną wydolność rodzicielską[1]. *Więcej na ten temat piszemy w broszurze Uważna placówka, uważna organizacja.*

Im wcześniej rozpoznamy, że dziecko doświadcza krzywdzenia, oraz im szybciej zainterweniujemy i zadbamy o to, by otrzymało pomoc, tym większe są szanse, że skutki doznanej przemocy będą mniejsze.

1 Np. Bender, H.L., Allen, J.P., McElhaney, K.B., Antonishak, J., Moore, C.M., Kelly. H.O., Davis. S.M. (2007). Use of harsh physical discipline and developmental outcomes in adolescence. *Dev Psychopathol*, 19(1): 227–242. DOI: 10.1017/S0954579407070125; Downs, W. R., Miller, B. A., Testa, M., & Parek, P. (1992). Long-term effects of parent-to-child violence for women. *Journal of Interpersonal Violence*, 7, 365–382; Grummitt, L.R., Kelly, E.V., Barrett, E.L., Lawler, S., Prior, K., Stapinski, L.A., Newton. N.C. (2022). Associations of childhood emotional and physical neglect with mental health and substance use in young adults. *Aust N Z J Psychiatry*, 56(4): 365–375. DOI: 10.1177/00048674211025691; U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, National Institute of Justice. (2017). *Pathways between child maltreatment and adult criminal involvement*. Retrieved from: https://nij.ojp.gov/topics/articles/pathways-between-child-maltreatment-and-adult-criminal-involvement; Bellis, M. A., Hughes, K., Ford, K., Ramos Rodriguez, G., Sethi, D., & Passmore, J. (2019). Life course health consequences and associated annual costs of adverse childhood experiences across Europe and North America: a systematic review and meta-analysis. *The Lancet. Public health*, 4(10), e517–e528. DOI: 10.1016/S2468-2667(19)30145-8; Felitti, V.J., Anda, R.F., Nordenberg, D., Williamson, D.F., Spitz, A.M., Edwards, V., Koss, M.P., & Marks J.S. (1998). Relationship of Childhood Abuse and Household Dysfunction to Many of the Leading Causes of Death in Adults. *American Journal of Preventive Medicine*, 14(4), 245–258. DOI: 10.1016/s0749-3797(98)00017-8; Hughes, K., Bellis, M.A., Hardcastle, K.A., Sethi, D., Butchart, A., Mikton, C., Jones, L., & Dunne, M.P. (2017). The effect of multiple adverse childhood experiences on health: a systematic review and meta-analysis. *The Lancet. Public health*, 2(8), e356–e366. DOI: 10.1016/S2468-2667(17)30118-4.

2. Czym jest krzywdzenie dzieci i jak je rozpoznać?

Przemoc fizyczna

to wszelkie działania, które powodują ból i narażają dziecko na niebezpieczeństwo, m.in. bicie ręką lub przedmiotami, szarpanie, popychanie, kopanie dziecka, potrząsanie nim lub rzucanie, drapanie, szczypanie, gryzienie, ciągnięcie za włosy/uszy, zmuszanie do przebywania w niewygodnej pozycji, przypalanie, poparzenie lub zmuszanie do zjedzenia/połknięcia czegoś.

Uwaga! Klaps to też przemoc! Zakaz stosowania kar cielesnych w Polsce obowiązuje od 1 sierpnia 2010 r.!

Przemoc psychiczna (emocjonalna)

to sytuacja, w której rodzic dziecka, opiekun lub inna osoba nie szanuje i nie odpowiada na emocjonalne potrzeby dziecka, takie jak potrzeba akceptacji, bliskości, bezpieczeństwa, przynależności, autonomii. To wyzywanie, obrażanie, poniżanie lub zastraszanie dziecka, a także porównywanie z innymi, krytykowanie, stawianie nadmiernych wymagań, odrzucanie czy wikłanie w problemy między dorosłymi (np. gdy dziecko jest świadkiem przemocy domowej).

Przemoc wobec dziecka
to każde działanie lub zaniechanie, które powoduje krzywdę, cierpienie, narusza godność, zdrowie fizyczne lub psychiczne dziecka oraz hamuje jego rozwój.

Przemoc seksualna

to angażowanie dziecka w aktywność seksualną, bez kontaktu fizycznego (ekshibicjonizm, werbalne zachowania o charakterze seksualnym, skłanianie do kontaktu z treściami pornograficznymi, grooming (uwodzenie w internecie w celu nawiązania kontaktu) lub z kontaktem fizycznym, takim jak dotykanie, zmuszanie dziecka do dotykania ciała sprawcy w sposób seksualny czy stosunek seksualny.

Zaniedbanie

to sytuacja, gdy rodzic/opiekun dziecka nie opiekuje się dzieckiem, nie interesuje jego zdrowiem, odżywaniem, warunkami bytowymi. Nie zapewnia odpowiednich warunków rozwoju fizycznego, poznawczego, społecznego, emocjonalnego i psychoseksualnego oraz dobrostanu dziecka, np. bezpiecznego schronienia, opieki, odżywiania, podstawowej i specjalistycznej opieki medycznej, dostępu do edukacji; porzuca lub pozostawia dziecko bez opieki.

Przemoc rówieśnicza

To przede wszystkim agresja w szkole, choć jej sprawcami mogą być także rówieśnicy spoza szkoły, sąsiedzi czy rodzeństwo. Obejmuje:

- przemoc werbalną (np. przezywanie, dogadywanie, ośmieszanie),
- przemoc relacyjną (np. wykluczenie z grupy, ignorowanie, nastawianie innych przeciwko danej osobie),
- przemoc fizyczną (np. pobicie, kopanie, popychanie, szarpanie),
- przemoc materialną (np. kradzież, niszczenie przedmiotów),
- przemoc elektroniczną (złośliwy SMS lub e-mail, wpis w serwisie społecznościowym, umieszczanie w internecie ośmieszających zdjęć lub filmów),
- przemoc podczas randki ze strony chłopaka/dziewczyny i wykorzystanie seksualne.

Każda czynność seksualna podejmowana z dzieckiem poniżej 15. r.ż. jest przestępstwem! Jeśli podejrzewasz, że dziecko poniżej 15 r.ż. doświadczyło wykorzystania seksualnego, zgodnie z art. 240 Kodeksu karnego masz obowiązek powiadomienia prokuratora lub policji. Niedopełnienie tego obowiązku jest zagrożone karą pozbawienia wolności do lat 3.

Jakiej przemocy doświadczają dzieci i nastolatki?[2]

2 na 3 dzieci – przemocy ze strony rówieśników

1 na 3 dzieci – przemoc ze strony bliskiego dorosłego

1 na 4 dzieci – wykorzystanie seksualnie bez kontaktu fizycznego

1 na 4 dzieci – zaniedbanie emocjonalne

1 na 5 dzieci – parentyfikacja (dziecko przejęło rolę dorosłego w rodzinie),

14 na 100 dzieci – było świadkami przemocy w domu

8 na 100 dzieci – wykorzystywanie seksualne z kontaktem fizycznym

79% doświadczyło w swoim życiu choć raz przemocy lub zaniedbania

52% doświadczyło przemocy lub zaniedbania w roku poprzedzającym badanie

Zachowania dziecka, które mogą być sygnałem, że dziecko jest krzywdzone:

- Wyraźna zmiana w zachowaniu dziecka: wycofanie, zobojętnienie lub nadmierne pobudzenie.
- Objawy fizyczne: siniaki, zadrapania, oparzenia, rany, częste skargi na ból brzucha, głowy czy inne dolegliwości, bez wyraźnych przyczyn medycznych.
- Problemy ze snem, koszmary senne, lęk przed zasypianiem, nocne moczenie.
- Zaniedbanie higieny i wyglądu, dziecko wygląda na chronicznie zmęczone i niedożywione.
- Nasilony niepokój w określonych sytuacjach, unikanie konkretnych osób lub miejsc.
- Zmiany w relacjach społecznych: izolowanie się od rówieśników, brak zaufania do dorosłych, podporządkowanie się grupie lub agresja.
- Dziwne lub nieadekwatne do wieku zainteresowanie seksem.
- Samookaleczanie się, nadużywanie substancji psychoaktywnych.

Jeśli chcesz wiedzieć więcej, zapoznaj się z broszurą „Uważna placówka, uważna organizacja. Praktyczny przewodnik dla pracowników podmiotów zobowiązanych do wprowadzenia standardów ochrony dzieci"

Więcej na **standardy.fdds.pl**

2 K. Makaruk, K. Drabarek, A. Popyk, Sz. Wójcik (2023). Diagnoza przemocy wobec dzieci w Polsce, 2023, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, https://fdds.pl/co-robimy/raporty-z-badan/2023/diagnoza-przemocy-wobec-dzieci-w-polsce.html; Badanie Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę zostało przeprowadzone w kwietniu i maju 2023 przez firmę Danae sp. z o.o. na ogólnopolskiej reprezentatywnej próbie 2026 nastolatków w wieku 11–17 lat.

3. Procedury interwencji a standardy ochrony małoletnich

Procedury reagowania na przypadki podejrzenia, że dziecko doświadcza krzywdzenia, stanowią obowiązkowy element standardów ochrony małoletnich (dalej: SOM).

W podmiotach prowadzących działalność oświatową, opiekuńczą, wychowawczą, resocjalizacyjną, religijną, artystyczną, medyczną, rekreacyjną, sportową lub związaną z rozwijaniem zainteresowań przez małoletnich, zgodnie z art. 22c. 1. ustawy o ochronie małoletnich, w sposób dostosowany do charakteru i rodzaju placówki lub działalności należy określić:

- zasady i procedurę podejmowania interwencji w sytuacji podejrzenia krzywdzenia lub posiadania informacji o krzywdzeniu małoletniego;
- procedury i osoby odpowiedzialne za składanie zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa na szkodę małoletniego, zawiadamianie sądu opiekuńczego oraz – w przypadku instytucji posiadających takie uprawnienia – osoby odpowiedzialne za wszczynanie procedury „Niebieskie Karty";
- osoby odpowiedzialne za przyjmowanie zgłoszeń o zdarzeniach zagrażających małoletniemu i udzielenie mu wsparcia;
- sposób dokumentowania i zasady przechowywania ujawnionych lub zgłoszonych incydentów lub zdarzeń zagrażających dobru małoletniego;
- zasady ustalania planu wsparcia małoletniego po ujawnieniu krzywdzenia.

Obowiązek wprowadzenia standardów mają także podmioty świadczące usługi hotelarskie oraz turystyczne, a także prowadzące inne miejsca zakwaterowania zbiorowego. Podmioty te powinny określić:

- zasady i procedury reagowania w przypadku uzasadnionego przypuszczenia, że dobro małoletniego znajdującego się na terenie obiektu hotelarskiego lub korzystającego z usług turystycznych jest zagrożone;
- procedury i osoby odpowiedzialne za składanie zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa na szkodę małoletniego oraz zawiadamianie sądu opiekuńczego.

PROCEDURY INTERWENCJI POWINNY:

- wynikać z założenia, że celem interwencji jest zatrzymanie krzywdzenia dziecka i zapewnienie mu bezpieczeństwa;
- uwzględniać fakt, że sprawcą krzywdzenia może być rodzic/opiekun dziecka, inna osoba dorosła z jego otoczenia (w tym pracownik podmiotu), a także inne dziecko;
- opierać się na przepisach prawa oraz przewidzianych w nim ścieżkach interwencji odpowiadających różnym kategoriom krzywdzenia – powiadomienie odpowiednich organów (policji, prokuratury, sądu rodzinnego, ośrodka pomocy społecznej) lub wszczęcie procedury „Niebieskie Karty", jeżeli instytucja posiada takie uprawnienie;
- określać, jakie kroki powinien podjąć każdy członek personelu, który podejrzewa, że dziecko może być krzywdzone;
- dokładnie definiować sytuacje, w których każdy członek personelu jest zobowiązany samodzielnie i niezwłocznie zawiadomić policję;
- wskazywać konkretną osobę (stanowisko), do której należy zgłaszać informacje o podejrzeniu krzywdzenia dziecka i która jest odpowiedzialna za prowadzenie interwencji;
- określać, w jaki sposób rejestrowane są informacje o przypadkach podejrzenia krzywdzenia dziecka oraz o podjętych w podmiocie interwencjach;
- zawierać plan wsparcia dziecka / plan naprawczy.

W kolejnych częściach broszury omówimy te zagadnienia szerzej.

Czym jest interwencja?

> **Interwencja jest procesem, którego celem jest doprowadzenie do zmiany w sytuacji dziecka – jak najszybsze zatrzymanie krzywdzenia oraz zapewnienie dziecku bezpieczeństwa.**

INTERWENCJA POWINNA BYĆ ZAPLANOWANA

Każda interwencja powinna zaczynać się od postawienia sobie pytania, co jest naszym celem? Sprecyzowanie odpowiedzi na to pytanie wskaże, jakie kroki powinniśmy podjąć w dalszej kolejności. Warto pogłębić rozumienie celu, jakim jest „zapewnienie dziecku bezpieczeństwa", spróbować go zoperacjonalizować i rozważyć, jak pojmujemy bezpieczeństwo tego konkretnego dziecka? Do jakiej zmiany chcemy doprowadzić? Jak sprawdzimy, czy ta zmiana nastąpiła? Czy będziemy mieć możliwość sprawdzenia tego? Czy potrzebujemy wiedzy innych osób, w tym instytucji, aby zainicjować i poprowadzić interwencję?

INTERWENCJA POWINNA BYĆ ADEKWATNA DO SYTUACJI

Adekwatność działań wynika z odpowiedzi na pytanie, do jakiej zmiany w sytuacji dziecka chcemy doprowadzić. Np. w wielu przypadkach krzywdzenia rówieśniczego celem jest przerwanie tego krzywdzenia i zapewnienie dziecku bezpieczeństwa, ale zmianą, do której chcemy doprowadzić, jest przemiana postaw wśród dzieci. W takiej sytuacji grupowa praca z dziećmi, obejmująca edukowanie na temat „zasad bezpiecznych relacji" oraz wykorzystanie planów wsparcia oraz planów naprawczych, może być skuteczniejszą formą interwencji dla skrzywdzonego dziecka, niż samo ograniczenie się do wypełnienia karty interwencji i powiadomienia sądu opiekuńczego. Z kolei tam, gdzie niepokój dotyczący sytuacji domowej konkretnego dziecka

towarzyszy nam od dłuższego czasu, a jego sytuacja nie ulega poprawie pomimo dotychczasowych działań, adekwatność interwencji może polegać na zmianie narzędzi: jeśli podejrzewamy zagrożenie dobra dziecka i rozmowy z rodzicami/opiekunami nie przyniosły pożądanej zmiany, być może czas na powiadomienie ośrodka pomocy społecznej. Jeśli powiadomienie ośrodka pomocy społecznej nie przyniosło oczekiwanych rezultatów, może powinniśmy rozważyć interwencję cywilną (złożenie wniosku o wgląd w sytuację dziecka i rodziny). Jeżeli natomiast podejrzewamy popełnienie przestępstwa na szkodę dziecka, składamy zawiadomienie na policji, w prokuraturze lub – jeśli osobą podejrzewaną o krzywdzenie jest inne dziecko w wieku poniżej 17 lat – w sądzie opiekuńczym. Procedura „Niebieskie Karty" nie jest odpowiedzią na podejrzenie o popełnieniu przestępstwa i nie powinna być w takiej sytuacji stosowana!

Kiedy należy podjąć interwencję?

Konieczność zgłoszenia danego przypadku za pośrednictwem wewnętrznej procedury zachodzi, gdy:

- personel podejrzewa, że dziecko jest krzywdzone;
- dziecko ujawniło, że doświadcza krzywdzenia;
- zgłoszono podejrzenie krzywdzenia lub wykorzystywania dziecka przez członka personelu;
- zgłoszono podejrzenie krzywdzenia dziecka przez inne dziecko.

Interwencję, rozumianą jako działania mające na celu zapewnienie dziecku bezpieczeństwa, podejmujemy w przypadku podejrzenia, że dziecko jest krzywdzone.

CO TO ZNACZY „PODEJRZENIE, ŻE DZIECKO JEST KRZYWDZONE"?

To **NIEPOKÓJ o bezpieczeństwo (życie, zdrowie)** dziecka, uzasadniony:

- informacją od dziecka lub innej osoby i/lub
- zaobserwowaniem przez Ciebie symptomów przemocy.

Podejrzenie, że dziecko jest krzywdzone, nie oznacza posiadania niezbitych „dowodów" ani pewności.

Reakcja na krzywdzenie dziecka lub podejrzenie o krzywdzeniu powinna być „niezwłoczna", czyli podjęta bez zbędnej zwłoki, i zawsze zgodna z najlepszym interesem dziecka.

Jeśli mamy informację, że dziecko aktualnie doświadcza przemocy i istnieje zagrożenie jego zdrowia i/lub życia, działamy od razu i powiadamiamy odpowiednie służby – policję, pogotowie. Natomiast jeśli dziecko poinformowało nas o sytuacji, która miała miejsce jakiś czas temu, i upewniliśmy się, że obecnie nie występuje zagrożenie zdrowia i/lub życia, interwencję możemy rozłożyć w czasie i zaplanować jej kolejne etapy – np. zacząć od rozmowy z niekrzywdzącym rodzicem/opiekunem dziecka, sprawdzić, czy osoba ta jest gotowa sama zadbać o bezpieczeństwo dziecka, a interwencję – np. powiadomienie ośrodka pomocy społecznej – podjąć w przypadku bezczynności opiekuna.

Kto może być sprawcą przemocy?

Dziecko może doświadczać przemocy w każdym środowisku i miejscu, w którym przebywa. Sprawcą przemocy mogą być:

- rodzice/opiekunowie, inne osoby dorosłe z najbliższego otoczenia czy kręgu rodzinnego,
- rówieśnicy – uczęszczający do tych samych placówek oświatowych lub na zajęcia pozalekcyjne, dzieci z sąsiedztwa, a także rodzeństwo,
- personel podmiotu, w którym przebywa dziecko.

Procedury interwencji powinny uwzględniać wszystkie te trzy okoliczności, ponieważ w każdym z tych przypadków podejmowane kroki będą nieco inne.

> **Uwaga! Procedura interwencji musi zawierać również opis podejmowanych działań, gdy osobą podejrzewaną o krzywdzenie jest zarządca podmiotu lub koordynator SOM.**

Szczególne rodzaje interwencji

INTERWENCJA DORAŹNA

W niektórych podmiotach, na przykład takich jak instytucje kultury, zorganizowane place zabaw czy klubiki, personel nie ma możliwości zidentyfikowania danych dziecka przy jednorazowym i krótkotrwałym kontakcie. Wówczas należy zastanowić się, z jakich sposobów reagowania może skorzystać personel w przypadku zaobserwowania zachowań przemocowych wobec dziecka. Taka reakcja doraźna (gdy nie występuje zagrożenie życia bądź zdrowia dziecka) może polegać na zwróceniu uwagi dorosłemu przekraczającemu granice, zgodnie z zasadą: „zauważ, nawiąż kontakt, nazwij sytuację". Reakcja powinna być adekwatna do możliwości oraz konkretnej sytuacji. Czasem wystarczy rozmowa z rodzicem/opiekunem i komunikat: „U nas obowiązuje polityka ochrony dzieci. To, co pan/pani robi [nazywamy działanie podejmowane przez rodzica/opiekuna], jest krzywdzące wobec dziecka, ponieważ... Nie ma naszej zgody na stosowanie przemocy wobec dziecka". W takiej sytuacji zawsze należy sprawdzić, czy dziecko czuje się bezpiecznie ze swoim opiekunem.

INTERWENCJA ALARMOWA (ZAGROŻENIE ŻYCIA LUB ZDROWIA DZIECKA)

Każdy podmiot posiadający standardy ochrony małoletnich powinien dysponować spisaną ścieżką interwencji alarmowej na wypadek sytuacji, w której wymagające natychmiastowej reakcji zdarzenia dzieją się tu i teraz (np. dochodzi do zagrożenia życia dziecka w wyniku próby samobójczej, pobicia dziecka w naszej obecności, próby odebrania dziecka przez agresywnego i nietrzeźwego rodzica/opiekuna, wyjawienia przez dziecko informacji o krzywdzeniu seksualnym przez osobę, która z nim zamieszkuje i do której ma zaraz wrócić). Są to sytuacje rzadkie, ale cechuje je to, że gdy się pojawią, nie ma czasu na powiadamianie osoby odpowiedzialnej w podmiocie za przyjmowanie zgłoszeń i prowadzenie interwencji. Oznacza to zarazem, że z taką wymagającą nagłego działania sytuacją może się zetknąć każdy członek personelu, ponieważ nie da się ich przewidzieć z wyprzedzeniem. Ścieżka interwencji alarmowej każdorazowo polega na wezwaniu pomocy pod numerem 112 w celu udzielenia dziecku natychmiastowej pomocy. Czas na dopełnienie wymogów formalnych (powiadomienie przełożonych, sporządzenie notatek służbowych, wypełnienie kart interwencji itd.) przychodzi w takim przypadku później. Należy upewnić się, że każdy członek personelu zna tę ścieżkę interwencyjną i w przypadku sytuacji alarmowej będzie wiedział, co należy zrobić.

Ścieżki interwencji prawnej

Procedury interwencji powinny być oparte na przepisach prawa i przewidzianych prawem ścieżkach interwencji odpowiadających różnym kategoriom krzywdzenia.

W przypadku podejrzenia, że wobec dziecka popełniono **przestępstwo** – bez względu na to, czy sprawcą jest rodzic/opiekun dziecka, inne dziecko, czy inna osoba dorosła – należy zawiadomić policję lub prokuraturę. Gdy osobą podejrzewaną o ten rodzaj krzywdzenia jest inne dziecko poniżej 17. roku życia, oprócz policji można zawiadomić sąd opiekuńczy.

Jeżeli istnieje podejrzenie stosowania przez osobę dorosłą **przemocy domowej wobec dziecka**, właściwe jest uruchomienie procedury „Niebieskie Karty" (jeśli podmiot ma takie uprawnienie) lub powiadomienie ośrodka pomocy społecznej.

W sytuacjach, w których występuje **zagrożenie dobra dziecka** spowodowane niewłaściwym wykonywaniem władzy rodzicielskiej, należy skierować wniosek o wgląd w sytuację dziecka do sądu rodzinnego.

Jeśli chodzi o przypadki, w których sprawcą jest członek personelu podmiotu, należy przyjrzeć się dostępnym środkom dyscyplinarnym i stosować je proporcjonalnie: od rozmowy dyscyplinującej i pouczenia w przypadku jednorazowego naruszenia zasad bezpiecznych relacji dorosły–dziecko, które nie stanowi przestępstwa, poprzez naganę lub nakaz odbycia odpowiednich szkoleń w sytuacji powtarzającego się niewłaściwego traktowania dzieci, zakończenie stosunku pracy w sposób odpowiedni do naruszenia, aż po natychmiastowe odsunięcie od pracy z dziećmi w przypadku podejrzenia popełnienia przestępstwa.

Jeśli natomiast dojdzie do przemocy ze strony innego dziecka, należy zawsze przeanalizować kontekst takiego zdarzenia (czy działania dziecka podejrzewanego o krzywdzenie innego dziecka wypełniają definicję czynu zabronionego, a więc przestępstwa lub wykroczenia; ile lat ma dziecko podejrzewane o krzywdzenie; ile lat ma dziecko, które zostało skrzywdzone; czy sytuacja powtarza się, czy występuje po raz pierwszy; czy jest to konflikt indywidualny czy grupowy). W zależności od odpowiedzi na te pytania procedury interwencyjne mogą obejmować rozmowę z dzieckiem/dziećmi oraz dalszą pracę przy użyciu planów naprawczych i planów wsparcia, uwzględniających dodatkowe narzędzia przewidziane standardami i innymi aktami prawnymi, np. zastosowanie dyrektorskich środków wychowawczych[3] (w przypadku placówek oświatowych), pracę grupową na zasadach bezpiecznych relacji oraz spisywanie kontraktów. Można także korzystać ze ścieżki cywilnej, składając wniosek o wgląd w sytuację dziecka do sądu opiekuńczego (gdy sprawcą jest dziecko poniżej 10. roku życia), zawiadamiając policję lub sąd opiekuńczy (gdy krzywdzącym jest dziecko w wieku 10–17 lat), a także zgłaszając sprawę innym instytucjom, w zależności od zdarzenia (np. poinformowanie kuratorium, zgłoszenie do punktu kontaktowego Dyżur.net w przypadku krzywdzenia cyfrowego z użyciem treści nielegalnych).

3 Ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.

TABELA 1. PODSTAWOWY SCHEMAT INTERWENCJI PRAWNEJ

	Interwencja cywilna	Interwencja karna	Niebieska Karta
Przesłanki	**Zagrożenie dobra dziecka** – występuje, gdy okoliczności, w których znajduje się dziecko, mogą negatywnie wpłynąć na jego duchowy, psychiczny i fizyczny rozwój	**Podejrzenie popełnienia przestępstwa**	**Przemoc domowa** – jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę
Forma interwencji	Wniosek o wgląd w sytuację rodziny	Zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa	Wypełnienie formularza NK-A
Właściwy organ/podmiot/ adresat zgłoszenia	Sąd rodzinny	Policja, prokuratura	Gminny/miejski zespół interdyscyplinarny
Stosowane przepisy	Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Kodeks postępowania cywilnego	Kodeks karny, Kodeks postępowania karnego	Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej

Podstawy prawne obowiązku podjęcia interwencji:

- Art. 240 Kodeksu karnego nakłada obowiązek powiadomienia prokuratora lub policji na każdego, kto ma wiarygodną informację o karalnym przygotowaniu, usiłowaniu lub dokonaniu m.in. następujących czynów: zabójstwo (art. 148 kk), spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu (art. 156 kk), zgwałcenie tzw. kwalifikowane, tj. zbiorowe, „kazirodcze", z użyciem broni lub niebezpiecznego narzędzia, wobec kobiety ciężarnej, z utrwaleniem obrazu lub dźwięku, zgwałcenie małoletniego poniżej 15 r.ż., zgwałcenie ze szczególnym okrucieństwem, zgwałcenie, którego następstwem jest ciężki uszczerbek na zdrowiu lub śmierć człowieka (art. 197 §3–5 kk), seksualne wykorzystanie ograniczonej poczytalności lub bezradności (art. 198 kk), seksualne wykorzystanie małoletniego poniżej lat 15 (art. 200 kk). Niedopełnienie tego obowiązku zagrożone jest karą pozbawienia wolności do lat 3.
- Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej (art. 12) nakłada na osoby, które w związku z wykonywaniem swoich obowiązków służbowych lub zawodowych powzięły podejrzenie o popełnieniu ściganego z urzędu przestępstwa z użyciem przemocy w rodzinie, obowiązek niezwłocznego zawiadomienia o tym policji lub prokuratora.

- Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej nakłada na przedstawicieli ochrony zdrowia, oświaty, policji, pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych obowiązek wszczęcia procedury „Niebieskie Karty" w sytuacji podejrzenia stosowania przemocy domowej wobec dziecka. Obowiązkiem tym są objęci również pedagodzy, psychologowie lub terapeuci zatrudnieni w wyżej wymienionych instytucjach oraz w organizacjach pozarządowych.
- Podstawę interwencji cywilnej stanowi art. 572 Kodeksu postępowania cywilnego. Każdy, kto wie o zagrożeniu dobra dziecka, obowiązany jest zawiadomić o nim sąd opiekuńczy.

Szczegółowe informacje nt. każdej z tych ścieżek interwencji znajdują się w części 4. niniejszej broszury.

Wyznaczenie osób odpowiedzialnych za przyjmowanie zgłoszeń o podejrzeniu krzywdzenia dziecka, podejmowanie interwencji i udzielanie dziecku wsparcia

Ze względu na duże zróżnicowanie podmiotów zobowiązanych do wdrożenia SOM ustawa o ochronie małoletnich nie precyzuje, kto w podmiocie powinien odpowiadać za realizację procedury interwencji. Natomiast ustawodawca nakłada na „organizatora działalności" lub „organ zarządzający" danym podmiotem obowiązek wyznaczenia:

- osób odpowiedzialnych za przyjmowanie zgłoszeń o zdarzeniach zagrażających małoletniemu i udzielenie mu wsparcia;
- osób odpowiedzialnych za składanie zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa na szkodę małoletniego oraz zawiadamianie sądu opiekuńczego;
- osób odpowiedzialnych za wszczynanie procedury „Niebieskie Karty" w przypadku instytucji, które mają takie uprawnienia.

W praktyce instytucji i organizacji funkcjonuje wiele różnych rozwiązań. Przykładowo, wszystkie te zadania mogą należeć do obowiązków „koordynatora ds. SOM", który ponadto jest osobą odpowiedzialną za całokształt procedur ochrony dzieci w danym podmiocie oraz monitorowanie ich stosowania. W placówkach, w których zatrudniony jest pedagog lub psycholog (placówki oświatowe, niektóre podmioty medyczne czy organizacje pozarządowe), osobom tym zazwyczaj powierza się zadania związane z udzielaniem dziecku wsparcia, zgodnie z ich kwalifikacjami i kompetencjami. W podmiotach o złożonej strukturze, np. w szpitalu, osobą odpowiedzialną za przyjmowanie zgłoszeń o podejrzeniu krzywdzenia oraz podejmowanie interwencji może być kierownik każdego oddziału/jednostki (z obowiązkiem powiadomienia koordynatora ds. SOM o podejmowanych działaniach), natomiast w mniejszej placówce, np. przychodni, często wyznacza się jedną osobę, do której kierowane są zgłoszenia. Niekiedy, ze względu na specyfikę pracy (np. w przypadku prowadzenia psychoterapii, działań resocjalizacyjnych czy długoterminowej opieki medycznej), wskazane jest, aby działania interwencyjne prowadziła osoba, która nie pracuje bezpośrednio z danym dzieckiem czy rodziną.

Celem wyznaczenia osób odpowiedzialnych jest:

- jasny komunikat do całej społeczności podmiotu – jego personelu, rodziców oraz dzieci, do kogo należy kierować zgłoszenia podejrzenia, że dziecko doświadcza krzywdzenia;
- minimalizowanie ryzyka rozproszenia odpowiedzialności, w wyniku czego działania na rzecz bezpieczeństwa dziecka mogłyby być opóźnione, nieskuteczne lub zaniechane.

Jeżeli w podmiocie odpowiedzialność za procedury interwencji rozdzielona została między różne osoby/stanowiska, ważne jest, aby powinności te zostały wpisane w zakres ich obowiązków, a granice odpowiedzialności precyzyjnie określone. Należy również ustalić, w jaki sposób osoby te przekazują sobie informacje oraz na jakich zasadach współpracują. Przykładem praktycznego wdrożenia tego postulatu może być powoływanie w placówkach oświatowych zespołów interwencyjnych, w skład których wchodzą: wychowawca dziecka, psycholog/pedagog szkolny, przedstawiciel dyrekcji.

W przypadku powierzenia wszystkich powyższych zadań jednej osobie należy uwzględnić ewentualność jej nieobecności i konieczność zastąpienia jej przez innego członka personelu. W podmiotach pracujących przez całą dobę należy wskazać konkretną osobę, która w godzinach wieczornych, nocnych oraz w weekendy odpowiada za przyjmowanie zgłoszeń o podejrzeniu krzywdzenia dziecka oraz podejmowanie interwencji.

Wszyscy członkowie personelu, dzieci oraz ich rodzice/opiekunowie muszą wiedzieć, jak można skontaktować się z osobą odpowiedzialną za przyjmowanie zgłoszeń o podejrzeniu krzywdzenia. W treści SOM można podać dane tej osoby wraz z numerem telefonu lub adres skrzynki mailowej, np. bezpieczenstwo@domena.pl

Jak rozpocząć opracowanie/aktualizację procedur interwencji w placówce?

Procedury interwencji powinny być opracowywane przez zespół. Optymalnym rozwiązaniem jest wypracowanie pełnych standardów, a więc także procedur interwencji, przez grupę roboczą[4]. W przypadku procedur wymiana perspektyw i doświadczeń jest szczególnie istotna, ponieważ przekłada się na wyższą jakość wypracowanego dokumentu – procedury będą wówczas realne do zastosowania w praktyce, oparte na faktycznych doświadczeniach osób je formułujących, a także w większym stopniu uwzględnią „przetestowane" już ścieżki współpracy z innymi instytucjami i organizacjami, z których wcześniej korzystał podmiot.

Warto przy tej okazji podkreślić, że w wielu podmiotach podejmowano interwencje wynikające z podejrzenia krzywdzenia dzieci na długo przed wprowadzeniem ustawowego obowiązku posiadania SOM. Z tych doświadczeń warto i należy czerpać, a pracę nad procedurami interwencyjnymi potraktować w takim przypadku jako „protokół" sprawdzający: Co się do tej pory sprawdzało przy prowadzeniu interwencji? Z której ścieżki korzystaliśmy najczęściej/najrzadziej? Jakie postępowanie okazywało się najbardziej skuteczne z punktu widzenia ochrony dziecka? Z których interwencji jesteśmy zadowoleni (i dlaczego), a z których nie (i dlaczego)?

Sposób dokumentowania zgłoszeń o podejrzeniu krzywdzenia dziecka oraz podejmowanych interwencji

Każde zgłoszenie o podejrzeniu krzywdzenia dziecka, niezależnie od tego, czy w danej sprawie prowadzono interwencję prawną, czy nie, powinno zostać udokumentowane. Dotyczy to także zgłoszeń i podejrzeń, które w toku prowadzonej interwencji ostatecznie się nie potwierdziły.

W niektórych instytucjach, głównie z powodu obawy przed zbagatelizowaniem przejawów przemocy rówieśniczej, jako zgłoszenia o podejrzeniu krzywdzenia dokumentuje się sprzeczki i sytuacje konfliktowe między dziećmi – pojedyncze incydenty, które niekoniecznie stanowią przemoc rówieśniczą. Wysoka liczba takich zgłoszeń może prowadzić do niepotrzebnej biurokracji, nadmiernej kontroli zachowań dzieci oraz ryzyka

4 Szczegółowe wskazówki na temat pracy grupy roboczej zawarte są w podręcznikach wdrażania standardów ochrony dzieci w różnych typach podmiotów – zob. materiały na stronie standardy.fdds.pl (zakładki tematyczne oraz *Baza wiedzy*).

osłabionej reakcji na przypadki rzeczywistej przemocy. Dlatego w ocenie takich zdarzeń należy kierować się zdrowym rozsądkiem. Niewątpliwie trzeba dokumentować jako zgłoszenia o podejrzeniu krzywdzenia sytuacje, w których takie incydenty się powtarzają, lub gdy jednorazowe zdarzenie wiąże się z poważnymi konsekwencjami dla zdrowia fizycznego lub psychicznego dziecka, które zostało skrzywdzone.

Sposób prowadzenia ewidencji/rejestru ujawnionych lub zgłoszonych incydentów lub zdarzeń zagrażających dobru małoletniego powinien być dostosowany do specyfiki działania podmiotu. Należy pamiętać przy tym o zasadach ochrony danych osobowych, zwłaszcza że zgłoszenia dotyczą kwestii wrażliwych. Naczelną zasadą jest gromadzenie minimum informacji niezbędnych do skutecznego działania na rzecz bezpieczeństwa dziecka.

- Rejestr powinien zawierać informacje o zgłoszeniu ze wskazaniem osoby zgłaszającej, osoby podejrzewanej o krzywdzenie (opiekun, członek personelu, inne dziecko, inna osoba), rodzaju podjętej interwencji (np. rozmowa z rodzicem/opiekunem, kontakt z ośrodkiem pomocy społecznej, zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa, wniosek o wgląd w sytuację rodziny, wszczęcie procedury „Niebieskie Karty"), daty interwencji.
- Dokumenty zebrane i sporządzone w związku z podejrzeniem krzywdzenia dziecka (m.in. notatki służbowe, karty interwencji, kopie zawiadomień/wniosków wysyłanych do właściwych służb), w zależności od specyfiki placówki, załącza się do akt osobowych/dokumentacji małoletniego lub przechowuje wraz z rejestrem.
- Ewidencję zdarzeń, o ile jest prowadzona w formie papierowej, należy przechowywać w odpowiednio zabezpieczonej szafie metalowej, do której dostęp ma osoba odpowiedzialna za standardy ochrony dzieci.

Plan wsparcia

Obowiązkowym elementem interwencji w przypadku krzywdzenia jest zadbanie o dziecko pokrzywdzone. Istnieje jednak pewien schemat postępowania w sytuacji krzywdzenia dzieci, w którym uwaga profesjonalistów koncentruje się na podjęciu interwencji i wyciągnięciu konsekwencji wobec sprawców, natomiast sytuacja samego dziecka skrzywdzonego pozostaje w cieniu.

> **Uwaga! Tworzenie planów wsparcia dla dziecka skrzywdzonego jest obowiązkiem ustawowym. Warto także do zasad tworzenia tych planów wpisać obowiązek ich ewaluacji i okresowo sprawdzać, czy planowane działania są realizowane oraz czy ich realizacja przyczynia się do poprawy dobrostanu dziecka.**

Plan wsparcia, czyli działania mające na celu wsparcie dziecka pokrzywdzonego, zależy od sytuacji, skali problemu i możliwości organizacji – zasobów pomocowych, jakimi dysponuje. Minimum, jakie jest w zasięgu każdego podmiotu pracującego z dziećmi, to:

- zadbanie o dobrostan dziecka, np. odizolowanie sprawców przemocy rówieśniczej,
- analiza czynnika ryzyka krzywdzenia i podjęcie działań profilaktycznych,
- okazanie dziecku życzliwości, zainteresowanie jego samopoczuciem, wsparcie w powrocie do aktywności,
- poinformowanie rodziców, w jakich instytucjach mogą otrzymać profesjonalne wsparcie psychologiczne dla dziecka, które tego potrzebuje.

Ponadto, w zależności od typu instytucji i jej zasobów (np. zatrudnieni na miejscu psychologowie), może ona zaoferować dziecku i jego rodzicom/opiekunom inne formy wsparcia.

Plan naprawczy

Opracowanie planu naprawczego odnosi się przede wszystkim do sytuacji, w których doszło do krzywdzenia dziecka ze strony pracownika podmiotu lub za sprawą innego dziecka. Jego celem jest zidentyfikowanie przyczyn danego zdarzenia oraz podjęcie działań mających na celu zminimalizowanie ryzyka powtórzenia się takiej sytuacji w przyszłości.

Gdy doszło do skrzywdzenia dziecka przez pracownika podmiotu, to – w zależności od sytuacji – elementem planu naprawczego może być ewaluacja przyjętych w podmiocie zasad bezpiecznych relacji dorosły–dziecko, sprawdzenie, czy zasady te są zrozumiałe, wystarczająco precyzyjne i znane wszystkim pracownikom; przeanalizowanie, czy zasady rekrutacji odpowiednio chronią dzieci lub np. zobowiązanie pracownika do udziału w warsztatach antydyskryminacyjnych czy poświęconych komunikacji bez przemocy. W przypadku, gdy w podmiocie występuje problem przemocy rówieśniczej, w ramach planu naprawczego należy pracować z całą społecznością klasy lub grupy. W pierwszej kolejności trzeba przeprowadzić analizę ról w grupie (kto stosuje przemoc, czy ma pomocników, kto jest krzywdzony, a kto należy do grupy tzw. świadków). Następnie warto przemyśleć strategię rozwiązania problemu, zaangażować odpowiednich specjalistów i konsekwentnie realizować zaplanowane działania. Nie należy konfrontować dzieci stosujących przemoc z dzieckiem, które jej doświadcza. W sytuacji przemocy rówieśniczej trzeba zawsze rozmawiać osobno z obiema stronami, zarówno z samymi dziećmi, jak i z rodzicami dziecka stosującego przemoc oraz dziecka krzywdzonego.

W ramach dodatkowych działań należy wspólnie przyjrzeć się zasadom bezpiecznych relacji między dziećmi, zapytać dzieci, czy widzą potrzebę modyfikacji tych zasad, a jeśli tak, to w jaki sposób. Można również zorganizować warsztaty edukacyjne oraz zajęcia integrujące społeczność klasy/grupy, angażując w nie wszystkie dzieci. Warto także skorzystać ze wsparcia zewnętrznych specjalistów, w tym organizacji pozarządowych, które zajmują się przeciwdziałaniem przemocy rówieśniczej.

Zarówno w przypadku planu wsparcia, jak i planu naprawczego rekomendowane jest włączenie rodziców dzieci w ten proces. Dobrą praktyką jest również spisanie ustaleń i przesłanie ich np. mailem, jako formy zawarcia pewnego rodzaju umowy o współpracy w zakresie zadbania o bezpieczeństwo dziecka.

4. Szczegółowe omówienie ścieżek interwencji prawnej

Interwencja prawnokarna

A. PRZESŁANKI INTERWENCJI PRAWNOKARNEJ TABELA 2

Przepis	**Czego dotyczy?**	**Odpowiedzialność karna za niezawiadomienie o przestępstwie** (art. 240 kk)[5]	**Społeczny obowiązek zawiadomienia organów ścigania o popełnionym przestępstwie** (art. 304 kpk)	**Czy czyn jest ścigany z urzędu?**[6]	**Jakie działanie interwencyjne należy podjąć?**
Art. 156 kk	Ciężki uszczerbek na zdrowiu, czyli 1) pozbawienie człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia, 2) spowodowanie innego ciężkiego kalectwa, ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby realnie zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej albo znacznej trwałej niezdolności do pracy w zawodzie lub trwałego, istotnego zeszpecenia lub zniekształcenia ciała.	Tak	Tak	Tak	Osobiste lub pisemne powiadomienie prokuratury lub policji[7]

5 Art. 240 Kodeksu karnego nakłada obowiązek powiadomienia prokuratora lub policji na każdego, kto ma wiarygodną informację o karalnym przygotowaniu, usiłowaniu lub dokonaniu konkretnych przestępstw. Niedopełnienie tego obowiązku jest zagrożone karą pozbawienia wolności do lat 3.

6 Czyn ścigany z urzędu to z reguły czyn o największej społecznie szkodliwości. Ze względu na interes społeczny organy śledcze w takim przypadku podejmują działania z urzędu, to znaczy, że tryb ten nie wymaga podejmowania żadnego działania przez pokrzywdzonego. Po otrzymaniu informacji o popełnieniu czynu zabronionego ściganego z urzędu policja i prokuratura mają obowiązek wszcząć postępowanie w tej sprawie, a wola pokrzywdzonego lub jego reprezentantów prawnych nie ma tutaj żadnego znaczenia.

7 Organem prowadzącym postępowanie przygotowawcze, czyli postępowanie karne na etapie poprzedzającym skierowanie sprawy do sądu, gdy gromadzi się dowody, w tym przesłuchuje świadków, zbiera ekspertyzy, dokumenty lub inne dowody (katalog tego, co może być dowodem w sprawie karnej jest otwarty), jest prokurator. Sprawę możesz zgłosić bezpośrednio do prokuratury bądź na policję, która przekaże zgłoszenie prokuratorowi, a ten zdecyduje o ewentualnym przekazaniu sprawy do prowadzenia policji pod własnym nadzorem. Najcięższe przestępstwa prowadzone są przez prokuratora.

Przepis	Czego dotyczy?	**Odpowiedzialność karna za niezawiadomienie o przestępstwie** (art. 240 kk)[5]	**Społeczny obowiązek zawiadomienia organów ścigania o popełnionym przestępstwie** (art. 304 kpk)	**Czy czyn jest ścigany z urzędu?**[6]	**Jakie działanie interwencyjne należy podjąć?**
Art. 197 § 3 do 5 kk	Zgwałcenie tzw. kwalifikowane, tj. zbiorowe, „kazirodcze", z użyciem broni lub niebezpiecznego narzędzia, wobec kobiety ciężarnej, z utrwaleniem obrazu lub dźwięku, zgwałcenie małoletniego poniżej lat 15 lub zgwałcenie ze szczególnym okrucieństwem, zgwałcenie, którego następstwem jest ciężki uszczerbek na zdrowiu lub śmierć człowieka	Tak	Tak	Tak	Osobiste lub pisemne powiadomienie prokuratury lub policji
Art. 198 kk	Krzywda seksualna: wykorzystanie obniżonej poczytalności lub bezradności w celu doprowadzenia do obcowania płciowego lub innej czynności seksualnej	Tak	Tak	Tak	Osobiste lub pisemne powiadomienie prokuratury lub policji
Art. 200 kk	Krzywda seksualna, czyli doprowadzenie do obcowania seksualnego lub czynności seksualnej z osobą poniżej 15 r.ż.	Tak	Tak	Tak	Osobiste lub pisemne powiadomienie prokuratury lub policji

Przepis	Czego dotyczy?	**Odpowiedzialność karna za niezawiadomienie o przestępstwie** (art. 240 kk)[5]	**Społeczny obowiązek zawiadomienia organów ścigania o popełnionym przestępstwie** (art. 304 kpk)	**Czy czyn jest ścigany z urzędu?**[6]	**Jakie działanie interwencyjne należy podjąć?**
Art. 157 kk	Średni uszczerbek na zdrowiu oraz uszczerbek poniżej 7 dni (lekki uszczerbek)[8]	Nie	Tak	1. Ściganie umyślnego oraz nieumyślnego średniego uszczerbku odbywa się z urzędu. 2. Ściganie lekkiego uszczerbku popełnionego umyślnie, a także nieumyślnie odbywa się z oskarżenia prywatnego, chyba że pokrzywdzonym jest osoba najbliższa zamieszkująca wspólnie ze sprawcą. 3. Jeżeli jednak spowodowano umyślnie lub nieumyślnie lekki uszczerbek u osoby najbliższej dla sprawcy ściganie odbywa się z urzędu. 4. Z kolei ściganie nieumyślnego średniego lub lekkiego uszczerbku odbywa się na wniosek pokrzywdzonego, gdy sprawcą jest osoba najbliższa Postępowanie po złożeniu wniosku o ściganie toczy się dalej z urzędu.	Osobiste lub pisemne powiadomienie prokuratury lub policji
Art.158 kk	Bójka i pobicie	Nie	Tak	Tak	Osobiste lub pisemne powiadomienie prokuratury lub policji

8 Średni uszczerbek od lekkiego uszczerbku różni czas trwania konsekwencji zdrowotnych (naruszenia czynności narządów ciała lub rozstroju zdrowia) dla pokrzywdzonego. Średnim uszczerbkiem jest to, co nie mieści się w definicji ciężkiego uszczerbku na zdrowiu.

Przepis	Czego dotyczy?	**Odpowiedzialność karna za niezawiadomienie o przestępstwie** (art. 240 kk)[5]	**Społeczny obowiązek zawiadomienia organów ścigania o popełnionym przestępstwie** (art. 304 kpk)	**Czy czyn jest ścigany z urzędu?**[6]	**Jakie działanie interwencyjne należy podjąć?**
Art. 160 kk	Narażenie człowieka na niebezpieczeństwo utraty życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu	Nie	Tak	Tak, poza nieumyślnym narażeniem na niebezpieczeństwo	Osobiste lub pisemne powiadomienie prokuratury lub policji
Art. 207 kk	Znęcanie się fizyczne lub psychiczne	Nie	Tak	Tak	Osobiste lub pisemne powiadomienie prokuratury lub policji
Art. 190 kk	Groźby karalne	Nie	Tak	Na wniosek pokrzywdzonego[9]	Osobiste lub pisemne powiadomienie prokuratury lub policji
Art. 190 kk	Stalking (uporczywe nękanie)	Nie	Tak	Na wniosek pokrzywdzonego, chyba że następstwem czynu jest targnięcie się pokrzywdzonego na życie, wówczas z urzędu	Osobiste lub pisemne powiadomienie prokuratury lub policji
Art. 191 kk	Stosowanie przemocy lub gróźb celem zmuszenia do określonego zachowania	Nie	Tak	Ściganie na wniosek pokrzywdzonego	Osobiste lub pisemne powiadomienie prokuratury lub policji

9 To, że postępowanie toczy się na wniosek pokrzywdzonego, oznacza, że do prowadzenia sprawy konieczna jest jego/jej wola wyrażona w sposób formalny – tj. w formie wniosku o ściganie. Po złożeniu wniosku o ściganie sprawa toczy się z urzędu. Wniosek o ściganie pozyskuje prokurator, Ty jako zawiadamiający się tym nie zajmujesz. To, że dany czyn ścigany jest na wniosek, w żaden sposób nie wpływa na skuteczność Twojego zawiadomienia ani na Twój społeczny obowiązek zawiadomienia o przestępstwie.

Przepis	Czego dotyczy?	**Odpowiedzialność karna za niezawiadomienie o przestępstwie** (art. 240 kk)[5]	**Społeczny obowiązek zawiadomienia organów ścigania o popełnionym przestępstwie** (art. 304 kpk)	**Czy czyn jest ścigany z urzędu?**[6]	**Jakie działanie interwencyjne należy podjąć?**
Art. 208 kk	Rozpijanie małoletniego	Nie	Tak	Tak	Osobiste lub pisemne powiadomienie prokuratury lub policji
Art. 210 kk	Porzucenie małoletniego poniżej 15 r.ż.	Nie	Tak	Tak	Osobiste lub pisemne powiadomienie prokuratury lub policji
Art. 211 kk	Uprowadzenie lub przetrzymywanie małoletniego poniżej 15 r.ż.	Nie	Tak	Tak	Osobiste lub pisemne powiadomienie prokuratury lub policji

B. W JAKI SPOSÓB ZŁOŻYĆ ZAWIADOMIENIE O PODEJRZENIU POPEŁNIENIU PRZESTĘPSTWA?

1. **osobiście, zgłaszając taki fakt w komisariacie policji** (lub w jednostce prokuratury), właściwym wg miejsca popełnienia przestępstwa; z ustnego przyjęcia zawiadomienia powinien zostać sporządzony protokół, a zawiadamiający powinien otrzymać potwierdzenie złożenia zawiadomienia;

2. **pisemnie,** wysyłając odpowiednie pismo do właściwej jednostki policji lub właściwej wg miejsca zaistnienia przestępstwa jednostki prokuratury.

Zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa (zał. Wzory zawiadomień) powinno uwzględniać:

wskazanie osoby/instytucji zawiadamiającej wraz z adresem korespondencyjnym i numerem telefonu,

- wskazanie osoby pokrzywdzonej,
- jeśli to możliwe – czas i miejsce popełnienia czynu,
- możliwie dokładny i zwięzły opis zdarzenia,
- dane na temat ewentualnych świadków,
- informacje o posiadanych dowodach, w szczególności gdy istnieje ryzyko ich utraty lub zniszczenia,
- jeśli to możliwe – wskazanie sprawcy przestępstwa lub osoby podejrzewanej o jego popełnienie.

Pismo powinno być opatrzone datą i podpisane przez osobę uprawnioną do reprezentowania organizacji/instytucji/placówki.

Ważne jest, aby podawać dane, w tym adresowe, organizacji/instytucji/placówki zawiadamiającej, a nie prywatne.

Wskazanie osoby podejrzewanej nie jest naruszeniem prawa: zniesławieniem, zniewagą czy też naruszeniem dóbr osobistych. Zawiadamiając o podejrzeniu popełnienia przestępstwa na szkodę dziecka, działamy na podstawie przepisów zobowiązujących do interwencji i nie grozi za to odpowiedzialność prawna.

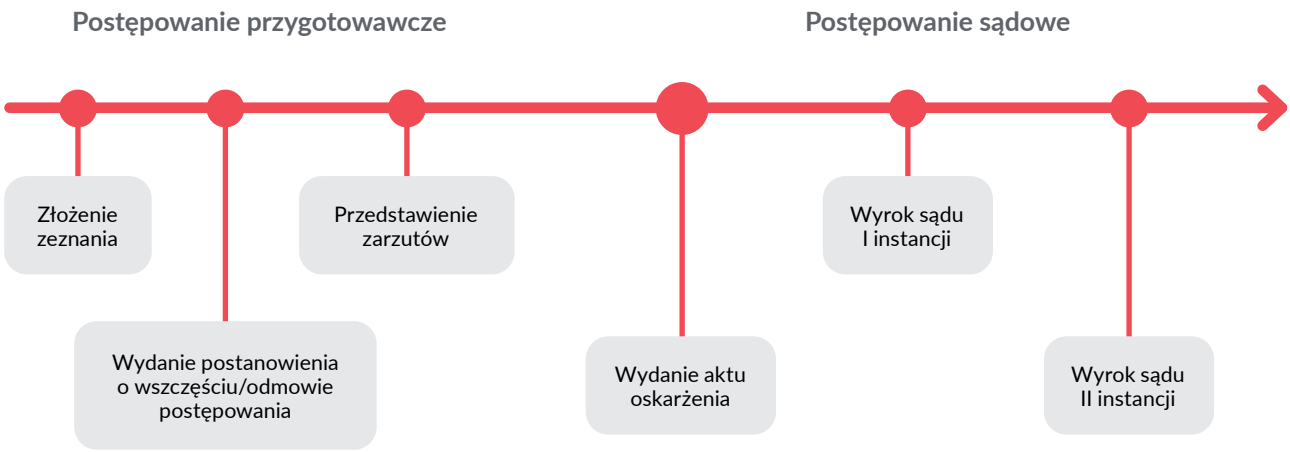

C. CO SIĘ DZIEJE, GDY ZŁOŻYŁEŚ/ZŁOŻYŁAŚ ZAWIADOMIENIE O PODEJRZENIU POPEŁNIENIA PRZESTĘPSTWA?

- Organy nie mogą odmówić przyjęcia zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.
- Po otrzymaniu zawiadomienia organ dokonuje wstępnej oceny czynu opisanego w zawiadomieniu pod kątem przeszkód uniemożliwiających prowadzenie postępowania (np. przedawnienie karalności, śmierć oskarżonego, znikoma społeczna szkodliwość czynu, brak danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa).

- Może się okazać, że złożone zawiadomienie nie zawiera potrzebnych informacji w stopniu niezbędnym do podjęcia decyzji o wszczęciu postępowania. W takiej sytuacji organ będzie dążył do ich ustalenia samodzielnie lub wezwie Cię na przesłuchanie (tzw. czynności sprawdzające).
- Jeżeli zostaniesz wezwany/wezwana w charakterze świadka, masz obowiązek stawić się i złożyć zeznania. O tym, gdzie i kiedy masz się stawić, dowiesz się z wezwania.
- Przedstawiciele niektórych zawodów są zobowiązani do zachowania tajemnicy zawodowej (np. lekarz, psycholog, pielęgniarka). Jeżeli obowiązuje Cię tajemnica zawodowa, pamiętaj, żeby przed przystąpieniem do składania zeznań wnieść o zwolnienie z tajemnicy zawodowej. Na etapie postępowania przygotowawczego dokonuje tego prokurator w pisemnym postanowieniu, które masz prawo otrzymać przed złożeniem zeznań, a na etapie sądowym – sąd.

Zawiadamiający powinien otrzymać postanowienie o wszczęciu albo o odmowie wszczęcia postępowania.

Wydanie **postanowienia o wszczęciu postępowania** oznacza, że organ prowadzący postępowanie uznał, że mogło dojść do popełnienia przestępstwa i należy kontynuować postępowanie, aby wyjaśnić okoliczności sprawy i zebrać dowody.

Wydanie **postanowienia o odmowie wszczęcia postępowania** oznacza, że organy już na wstępnym etapie wykluczyły możliwość dalszego prowadzenia postępowania.

Zawiadamiającemu o podejrzeniu popełnienia przestępstwa przysługuje prawo złożenia zażalenia, jeżeli nie zgadza się z postanowieniem o odmowie wszczęcia postępowania.

Celem postępowania karnego jest zebranie i zabezpieczenie dowodów, aby sprawca przestępstwa został wykryty i pociągnięty do odpowiedzialności karnej.

Interwencja cywilna

A. PRZESŁANKI DO PODJĘCIA INTERWENCJI CYWILNEJ

Przesłanką do podjęcia interwencji cywilnej, czyli złożenia do sądu rodzinno-opiekuńczego wniosku o wgląd w sytuację rodziny lub o wydanie zarządzeń opiekuńczych, jest zagrożenie dobra dziecka.

> **W przepisach prawa pojęcie „dobro dziecka" nie jest zdefiniowane. Natomiast „zagrożenie dobra dziecka" rozumiane jest szeroko i odnosi się do okoliczności, w jakich znajduje się dziecko, a które mogą negatywnie wpłynąć na jego społeczny, psychiczny i fizyczny rozwój.**

Sąd każdorazowo ocenia sposób oraz skutki realizowania władzy rodzicielskiej i jeżeli władza rodzicielska jest wykonywana ze szkodą dla dobra dziecka, sąd rodzinny i nieletnich (sąd opiekuńczy) dokonuje ingerencji we władzę rodziców – może ją ograniczyć, zawiesić lub jej pozbawić.

Ograniczenie władzy rodzicielskiej ma charakter profilaktycznego działania sądu, który dokonuje ingerencji w sferę władzy rodzicielskiej już w przypadku zagrożenia dobra dziecka, aby zapobiec negatywnym skutkom niewłaściwego lub nieudolnego jej sprawowania. Do przykładów ograniczenia władzy rodzicielskiej należy m.in. objęcie rodziny nadzorem kuratora bądź zobowiązanie jej do pracy z asystentem rodziny.

Przepisy nie uzależniają wydawania niezbędnych zarządzeń od przyczyn nienależytego wykonywania władzy rodzicielskiej. Działanie sądu ma zmierzać do usunięcia wszelkiego rodzaju źródeł zagrożenia dobra dziecka, niezależnie od tego, czy trudności w wykonywaniu władzy rodzicielskiej są zawinione przez rodziców.

Katalog możliwych sytuacji, które stanowią zagrożenie dobra dziecka, jest otwarty. Przykładowo może to być:

- zaniedbanie potrzeb życiowych dziecka, takich jak np. prawidłowa higiena, żywienie dostosowane do wieku, zapewnienie odpowiedniej odzieży;
- zaniedbanie potrzeb emocjonalnych i psychicznych dziecka;
- niewypełnianie zaleceń lekarskich;
- stosowanie kar fizycznych, surowe dyscyplinowanie dziecka przez rodziców/opiekunów;
- narażanie dziecka na niebezpieczeństwo, np. pozostawianie małego dziecka bez opieki; brak kontroli nad tym, jakie osoby i w jakich okolicznościach mają z dzieckiem kontakt; brak nadzoru nad treściami, do jakich dziecko ma dostęp np. w internecie;
- brak poprawy sytuacji dziecka w rodzinie objętej procedurą „Niebieskie Karty".

B. W JAKI SPOSÓB ZŁOŻYĆ WNIOSEK O WGLĄD W SYTUACJĘ DZIECKA?

Wniosek o wgląd w sytuację rodzinną dziecka należy przygotować w formie pisemnej i wysłać do sądu właściwego z uwagi na miejsce zamieszkania dziecka.

Wniosek o wgląd w sytuację dziecka powinien zawierać:

- wskazanie osoby/instytucji zawiadamiającej o zagrożeniu dobra dziecka wraz z adresem korespondencyjnym i numerem telefonu,
- wskazanie danych dziecka i jego rodziców oraz ich adresu zamieszkania,
- możliwie dokładny opis sytuacji, które zagrażają dobru dziecka,
- dane ewentualnych świadków,
- w przypadku, gdy wniosek dotyczy sytuacji, w której instytucja zawiadamiająca wyczerpała dostępne jej środki współpracy z rodziną lub rodzice nie podejmują na rzecz dziecka działań zgodnych z zaleceniami i wskazówkami, należy opisać, jakie działania zostały dotąd podjęte, ocenić ich skuteczność oraz wskazać – na podstawie profesjonalnego osądu sytuacji – jakie inne działania należałoby podjąć.
- datę i podpis osoby składającej wniosek.

C. CO SIĘ DZIEJE, GDY ZŁOŻYŁEŚ/ZŁOŻYŁAŚ DO SĄDU WNIOSEK O WGLĄD W SYTUACJĘ RODZINNĄ DZIECKA?

Sąd rodzinny przeprowadza postępowanie sprawdzające. Może zlecić kuratorowi wywiad środowiskowy w miejscu zamieszkania dziecka, a także zwrócić się do instytucji i organizacji, które miały kontakt z dzieckiem i rodziną, o udzielenie informacji potrzebnych do oceny sytuacji.

Może się zdarzyć, że skontaktuje się z Tobą kurator lub zostaniesz wezwana/wezwany na przesłuchanie.

Kurator przeprowadzający wywiad środowiskowy na zlecenie sądu może starać się pozyskać informacje na temat dziecka od instytucji mających z nim kontakt. Zebrane dane kurator zamieszcza w sprawozdaniu z wywiadu środowiskowego, które przekazuje do sądu.

Celem postępowania prowadzonego przez sąd opiekuńczy (rodzinny) jest zapewnienie dziecku bezpiecznych i odpowiednich warunków do życia oraz wychowania poprzez wydanie zarządzeń (określenie obowiązków rodziców oraz sposobów monitorowania ich realizacji).

Procedura „Niebieskie Karty”

A. PRZESŁANKI DO WSZCZĘCIA PROCEDURY „NIEBIESKIE KARTY”

Przesłanką do wszczęcia procedury „Niebieskie Karty” jest przemoc, zdefiniowana w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy domowej jako: jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste dziecka, w szczególności narażające dziecko na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające jego godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody w jego zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienie i krzywdy. Do wszczęcia procedury nie jest wymagana zgoda osoby doświadczającej przemocy ani osoby stosującej przemoc.

W praktyce są to wszystkie sytuacje, które nie stanowią przestępstw podlegających obowiązkowi zawiadomienia policji/prokuratury, ale budzą wątpliwości co do tego, czy dziecko ma zapewnione bezpieczeństwo fizyczne i emocjonalne, czy jest traktowane z szacunkiem, czy otrzymuje właściwą opiekę i wsparcie, czy nie jest narażone na demoralizację lub nie jest świadkiem przemocy. Do przykładów sytuacji, w których należy wszcząć procedurę, należy traktowanie dziecka w sposób uwłaczający, m.in. poprzez wymierzanie klapsów, popychanie, szarpanie, inne naruszanie nietykalności cielesnej, intymności, prywatności, poniżanie, wyzywanie, nadmierną krytykę, zaniedbanie potrzeb emocjonalnych i fizycznych dziecka.

Pamiętaj, że procedurę wszczynamy tylko w przypadku podejrzenia stosowania przemocy przez osobę dorosłą. Osobą podejrzewaną o stosowanie przemocy domowej, a tym samym wskazaną w procedurze, nie może być dziecko, czyli osoba poniżej 18. roku życia.

Procedura „Niebieskie Karty" nie jest postępowaniem karnym ani postępowaniem cywilnym. Funkcjonuje niejako równolegle do tych postępowań i jest procedurą pomocowo-interwencyjną, prowadzoną na podstawie art. 9d ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej oraz wydanego do niej rozporządzenia wykonawczego w sprawie procedury „Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta".

Celem procedury „Niebieskie Karty" jest diagnoza sytuacji w środowisku domowym, interwencja mająca na celu zatrzymanie przemocy domowej oraz wsparcie uczestników procedury w wychodzeniu z tej sytuacji przy pomocy współpracujących ze sobą instytucji.

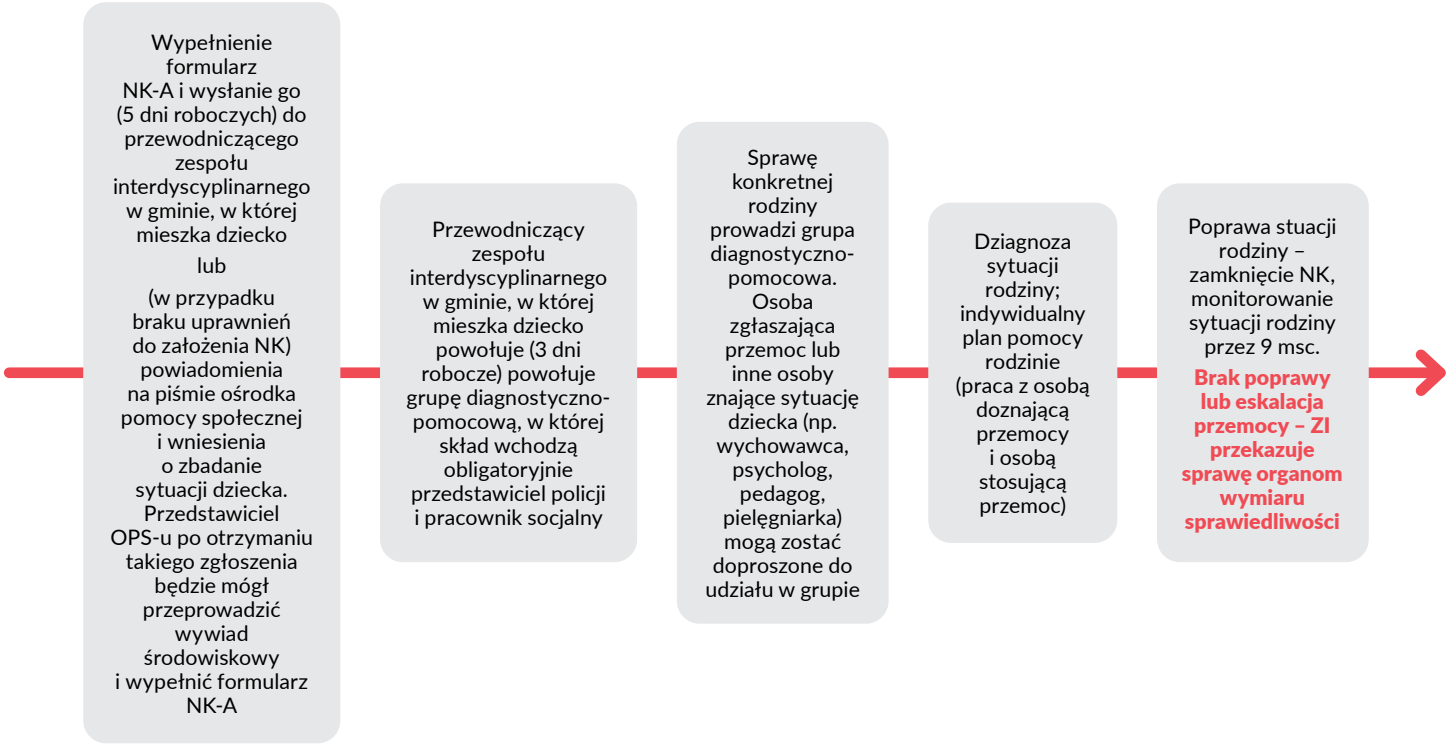

B. W JAKI SPOSÓB URUCHOMIĆ PROCEDURĘ „NIEBIESKIE KARTY"?

Do uruchomienia procedury „Niebieskie Karty" zobowiązani są przedstawiciele: ochrony zdrowia, oświaty, policji, pomocy społecznej oraz gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych. Obowiązkiem tym są objęci również pedagodzy, psychologowie lub terapeuci zatrudnieni w wyżej wymienionych instytucjach oraz w organizacjach pozarządowych.

W przypadku podmiotów nieuprawnionych do inicjowania procedury „Niebieskie Karty", takich jak np. żłobek czy klub sportowy, w sytuacji podejrzenia, że dziecko doświadcza przemocy domowej lub że jest jej świadkiem, należy pisemnie zawiadomić ośrodek pomocy społecznej właściwy dla miejsca zamieszkania dziecka i wnieść o zbadanie sytuacji rodziny.

Procedurę wszczyna się poprzez wypełnienie formularza NK-A i przesłanie go w ciągu 5 dni roboczych do przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego działającego w gminie, w której mieszka dziecko.

W skład zespołu wchodzą przedstawiciele wszystkich służb uprawnionych do prowadzenia procedury, a zatem przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty, ochrony zdrowia oraz organizacji pozarządowych. Dodatkowo w skład zespołu mogą wchodzić przedstawiciele Żandarmerii Wojskowej, prokuratorzy, kuratorzy sądowi.

C. CO SIĘ DZIEJE, GDY WSZCZĘTO PROCEDURĘ „NIEBIESKIE KARTY”?

W ciągu trzech dni roboczych od otrzymania formularza NK-A zespół interdyscyplinarny powołuje grupę diagnostyczno-pomocową, która prowadzi indywidualną sprawę danej rodziny. W skład grupy diagnostyczno-pomocowej obowiązkowo wchodzą: pracownik socjalny (pracuje z osobą doznającą przemocy, w tym opracowuje indywidualny plan pomocy) oraz policjant (pracuje ze sprawcą). Grupa może być poszerzona o inne osoby dysponujące informacjami o dziecku i jego rodzinie – np. o nauczyciela, pedagoga, psychologa, terapeutę bądź osobę wykonującą zawód medyczny.

Procedura „Niebieskie Karty” może być bardzo skutecznym narzędziem w ochronie dziecka przed przemocą. Umożliwia współpracę wielodyscyplinarną – pozwala przedstawicielom różnych instytucji działać na rzecz dziecka i wymieniać informacje w ramach grupy diagnostyczno-pomocowej. Dlatego, jeśli jesteś koordynatorem ds. SOM w podmiocie, do którego uczęszcza dziecko, pedagogiem szkolnym, lekarzem lub inną osobą, która posiada informacje o sytuacji danego dziecka, możesz w ramach swoich zawodowych kompetencji oraz roli w placówce włączyć się w realizowanie planu pomocy, Twoja rola w procedurze jest niezastąpiona.

Na podstawie informacji uzyskanych od służb zaangażowanych w dany przypadek, osób doświadczających przemocy oraz osób stosujących przemoc diagnozuje się sytuację rodziny i sporządza indywidualny plan pomocy rodzinie, w tym rozpoczyna się pracę z osobą doznającą przemocy i osobą stosującą przemoc. W ramach procedury możliwe jest skierowanie osoby stosującej przemoc do programów korekcyjno-edukacyjnych lub psychologiczno-terapeutycznych. Uporczywe niestosowanie się do takiego skierowania stanowi wykroczenie.

Jeżeli indywidualny plan pomocy nie przynosi poprawy sytuacji lub jest niemożliwy do realizacji, a sytuacja w rodzinie nie ulega zmianie, w tym dochodzi do eskalacji przemocy, zespół interdyscyplinarny może przekazać sprawę rodziny organom wymiaru sprawiedliwości i zainicjować postępowanie karne lub rodzinne. Także po zakończeniu procedury monitoruje się sytuację osób, wobec których była ona prowadzona.

Wiele omówionych tu pojęć wzajemnie się łączy i krzyżuje. Może się zdarzyć, że sytuacja, której doświadcza dziecko, jednocześnie zostanie uznana za przestępstwo, przemoc domową i naruszenie oraz zagrożenie dobra dziecka (np. ryzyko pojawi się w odniesieniu do rodzeństwa dziecka krzywdzonego). Ostatecznej oceny zachowania sprawcy dokonują organy wymiaru sprawiedliwości (prokuratorzy oraz sądy). Jeżeli masz wątpliwości, jak ocenić zachowanie sprawcy wobec dziecka lub gdy masz za mało danych, by jednoznacznie stwierdzić, co się dzieje, wybierz procedurę „Niebieskie Karty”. Zespół interdyscyplinarny, niezależnie od innych działań mających na celu zatrzymanie przemocy, zawsze może złożyć zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa, a także poinformować sąd rodzinny o konieczności wglądu w sytuację dziecka.

5. Najczęstsze obawy i wątpliwości związane z interwencją

Co, jeśli się mylę?

Obawa przed dokonaniem błędnej oceny jest nieodłącznym elementem podejmowania interwencji. Możesz się zastanawiać, czy sytuacja, którą chcesz zgłosić, na pewno jest faktem i w jaki sposób możesz zyskać pewność, że Twoje podejrzenia są słuszne.

Co możesz zrobić?

Pierwszym działaniem, które możesz podjąć, jest przyjrzenie się sytuacji pod kątem definicji prawnych. Jeśli dziecko, o którego bezpieczeństwo się niepokoisz, jest – lub podejrzewasz, że może być – pokrzywdzone przestępstwem, to zawsze powinnaś/powinieneś zawiadomić o tym podejrzeniu policję lub prokuraturę. W niektórych przypadkach podjęcie tej interwencji jest nie tylko Twoim obowiązkiem obywatelskim i zawodowym, ale także prawnym, pod groźbą odpowiedzialności karnej.

Pamiętaj:

- Nie musisz udowadniać służbom, że doszło do przestępstwa. Jako pracownik podmiotu działasz w ramach swoich obowiązków zawodowych, zbierasz i dokumentujesz te informacje, które w granicach swoich kompetencji możesz uzyskać (np. pracownik ochrony zdrowia – w zakresie udzielenia pomocy pacjentowi, wykonania badań, zgromadzenia dokumentacji itp., pracownik placówki oświatowej – w zakresie niepokojących zachowań ucznia, wyjawień, a także przebiegu współpracy z rodzicami lub opiekunami). Przeprowadzenie czynności dochodzeniowych i weryfikacja dowodów leży po stronie służb. Po Twojej stronie jest zgłoszenie zawiadomienia o popełnieniu lub podejrzeniu popełnienia przestępstwa oraz odnotowanie wszelkich obserwacji i podjętych działań w notatce służbowej lub odpowiedniej dokumentacji, np. medycznej.
- Nie ponosisz odpowiedzialności karnej za „błędne" zgłoszenie (czyli takie, które się ostatecznie nie potwierdziło), jeśli było motywowane chęcią ochrony dziecka; osoba zgłoszona przez Ciebie jako potencjalny sprawca krzywdzenia dziecka musiałaby udowodnić, że zgłoszenie było celowo wymierzone w jej dobro i stanowiło z Twojej strony złośliwe działanie z premedytacją, podjęte mimo świadomości, że do zdarzenia nie doszło.

Jeśli podejrzewasz, że dziecko może być krzywdzone, ale zachowanie sprawcy/sprawców nie wypełnia znamion przestępstwa, a np. dochodzi do zaniedbania potrzeb dziecka, wówczas możesz:

- przeanalizować dostępne Ci informacje o dziecku i jego rodzinie oraz przyjrzeć się relacjom między dzieckiem a rodzicami/opiekunami. Dziecko może wykazywać zarówno fizyczne, jak i psychiczne objawy krzywdzenia. Mogą one występować również w interakcjach pomiędzy rodzicem/opiekunem a dzieckiem. Przyglądając się uważnie tym zachowaniom, być może utwierdzisz się w swoich podejrzeniach lub uznasz, że są one nieuzasadnione;
- przedyskutować swoje wątpliwości ze współpracownikami i wspólnie podjąć decyzję o dalszym działaniu. Możesz też przekazać swoje wątpliwości osobie odpowiedzialnej w placówce za przyjmowanie i prowadzenie interwencji.

Chcę podjąć interwencję, ale nie wiem, jak to zrobić i/lub nie mam wsparcia w swoim miejscu pracy

W niektórych przypadkach podjęcie interwencji będzie stanowiło Twój obowiązek prawny, czasem zawodowy, czasem obywatelski, a czasem obejmie wszystkie te kategorie.

Co możesz zrobić?

- Podjąć formalną ścieżkę wynikającą z przyjętej w podmiocie procedury i powołać się w rozmowie z przełożonymi/współpracownikami na to, że interweniujesz zgodnie z obowiązującą procedurą.
- Podjąć interwencję niezależnie od miejsca pracy, działając jako osoba prywatna lub jako przedstawiciel wykonywanego zawodu.
- Jeśli w placówce nie ma procedury postępowania w przypadku podejrzenia, że dziecko doświadcza krzywdzenia, możesz zwrócić na ten brak uwagę osób zarządzających i zawnioskować o przygotowanie procedury oraz przeszkolenie pracowników w tym zakresie.

Zawsze staraj się szukać sojuszników. Może Ci się wydawać, że jesteś sam, ale czasem wystarczy porozmawiać z innymi pracownikami lub potencjalnymi sprzymierzeńcami, np. rodzicami dzieci, którzy mogą zauważać niepokojące zachowania.

Boję się, że podjęcie interwencji zagrozi moim relacjom z rodzicami/opiekunami dziecka i/lub może być niebezpieczne dla mnie

Podjęcie interwencji może wiązać się z pogorszeniem współpracy z rodzicami/opiekunami dziecka. W przypadku szczególnie agresywnych dorosłych osoby interweniujące mają podstawy, by obawiać się o własne bezpieczeństwo.

Niektórym zawodom (np. medykom, nauczycielom, pracownikom socjalnym) przysługuje taka sama ochrona jak funkcjonariuszowi publicznemu, a osobie grożącej Ci, znieważającej Cię, dopuszczającej się czynnej napaści lub naruszającej Twoją integralność podczas wykonywania obowiązków służbowych lub w związku z nimi grożą sankcje karne[10].

Dbając o własne bezpieczeństwo, pamiętaj, że dziecko jest w tej sytuacji szczególnie bezbronne, ponieważ nie oddziela go od domniemanego sprawcy lub sprawczyni żaden bufor.

Powinnaś/powinieneś:

- zadbać o własne bezpieczeństwo: jeśli rodzic/opiekun jest agresywny, możesz spróbować obniżyć poziom jego napięcia przez spokojną rozmowę, unikanie oceny i krytyki oraz nazwanie sytuacji;
- w razie potrzeby poprosić o pomoc osobę trzecią, np. pracownika ochrony. Warto także zadbać, aby w rozmowie z trudnym rodzicem/opiekunem uczestniczył również inny członek personelu. W przypadku wysokiego poziomu agresji ze strony rodzica/opiekuna zawsze możesz zadzwonić na numer 112;
- pamiętać, że Twoja interwencja może być przełomem również dla rodzica/opiekuna, który jest osobą współuzależnioną od krzywdzącego partnera/partnerki.

Interwencję możesz podejmować bez informowania o tym osoby podejrzewanej o stosowanie przemocy, a także bez zgody drugiego, niekrzywdzącego rodzica/opiekuna.

10 Art. 44 ustawy z 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2001 r. w sprawie o sygn. akt I KZP 5/2001, art. 11 ust. 2 dot. pielęgniarki i położnej; art. 37 ustawy o zawodzie ratownika medycznego oraz samorządzie ratowników medycznych; art. 63 ust. 1 ustawy *Karta Nauczyciela*; art. 121 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej.

Jeśli Twoje podejrzenia okażą się niesłuszne, dorosły, którego podejrzewałeś o krzywdzenie, może odczuwać gniew, żal lub rozczarowanie. Pamiętaj jednak, że nie działasz w interesie osoby dorosłej, a w interesie dziecka. Nie zawsze też spotkasz dorosłego, który zareaguje w trudny dla Ciebie sposób. Możliwe, że rodzic/opiekun chętnie włączy się do współpracy, skorzysta z pomocy i podziękuje za Twoją uważność.

Obawiam się ingerować w sprawy osobiste obcych osób

Zareagowanie na krzywdzenie dziecka nie jest ingerencją w cudze sprawy osobiste, podobnie jak reakcja na kradzież czy wandalizm nie jest wtrącaniem się w cudze życie. Interwencja to proces, którego celem jest zmiana sytuacji dziecka i powstrzymanie krzywdzenia. Podjęcie tego działania wynika z aktów prawa międzynarodowego, takich jak Konwencja o prawach dziecka, ale także z Konstytucji RP. Zgodnie z art. 72.1. Konstytucji, Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka, a każdy ma prawo żądać od organów władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją.

Pamiętaj:

- możliwe, że jesteś pierwszą osobą, która zauważyła lub podejrzewa krzywdę dziecka, i możesz być dla tego dziecka również osobą, która tę krzywdę zatrzyma;
- małe dzieci są szczególnie bezbronne i bezradne, ponieważ są całkowicie zależne od najbliższych dorosłych. Jeśli najbliższe osoby krzywdzą dziecko i przemoc nie zostanie zatrzymana, ono samo nie będzie miało jak się obronić, dokąd uciec ani poprosić o pomoc.

Co, jeśli w wyniku mojej interwencji rodzina zostanie rozbita, a dziecko trafi do domu dziecka?

Zabezpieczenie dziecka poza rodziną jest ostatnim środkiem, po który sięga sąd rodzinny. Najpierw sąd będzie chciał wykorzystać inne dostępne formy pomocy: wsparcie socjalne, pomoc asystenta rodziny, przydzielenie kuratora, skierowanie rodziców na terapię, objęcie rodziców edukacją psychospołeczną oraz szereg innych rozwiązań. W Polsce ponad 72 tysiące dzieci (czyli ok. 1 procent wszystkich) przebywa w pieczy zastępczej. Zostały zabezpieczone poza rodzinami biologicznymi, ponieważ ich życie lub zdrowie było zagrożone pomimo udzielonego rodzicom wsparcia[11].

Pamiętaj:

- 78% dzieci przebywających w pieczy zastępczej trafia do rodzin zastępczych, a nie do domów dziecka.
- Większość dzieci przebywających w rodzinach zastępczych wychowuje się w rodzinach utworzonych przez dziadków, starsze rodzeństwo i innych krewnych.
- Pracownicy socjalni, podejmując decyzję o zabezpieczeniu dziecka pod opieką osób innych niż rodzice, mają obowiązek sprawdzić w pierwszej kolejności możliwość umieszczenia dziecka u najbliższych bezpiecznych krewnych. Dom dziecka (piecza instytucjonalna) jest dopiero trzecim preferowanym wyborem po najbliższych krewnych oraz niespokrewnionej rodzinie zastępczej.
- Decyzja o opuszczeniu rodziny przez dziecko nie jest karą dla rodziców. Jest to działanie, które sąd podejmuje po to, aby ochronić życie lub zdrowie dziecka i dać mu szansę na bezpieczny rozwój.

11 Kolankiewicz, M. (2022). Dzieci poza rodziną. W: M. Sajkowska, R. Szredzińska (red.), Dzieci się liczą 2022. Raport o zagrożeniach bezpieczeństwa i rozwoju dzieci w Polsce (s. 56–87). Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę

Boję się, że moja interwencja pogorszy sytuację dziecka i narazi je na dalsze krzywdzenie

Takie obawy może mieć wielu profesjonalistów i profesjonalistek, zwłaszcza gdy podejmują interwencję po raz pierwszy lub gdy dotyczy ona szczególnie poruszających przypadków.

Co możesz zrobić?

- skonsultować się z osobami doświadczonymi w prowadzeniu interwencji, które pracują w podmiocie o podobnym profilu. Poproś ich o wsparcie merytoryczne oraz emocjonalne;
- skonsultować się ze specjalistami zajmującymi się ochroną dzieci przed przemocą i poprosić ich o rozmowę lub superwizję. Takie osoby znajdziesz m.in. w ośrodkach interwencji kryzysowej, gminnych zespołach interdyscyplinarnych oraz w organizacjach pozarządowych zajmujących się ochroną dzieci. Możesz także w sprawie bezpieczeństwa dziecka zadzwonić na bezpłatną infolinię dla dorosłych, tel. 800 100 100;
- stworzyć plan wsparcia dziecka, który uwzględni dalszą obserwację jego sytuacji, kolejne rozmowy z osobami krzywdzącymi oraz monitorowanie realizacji ustalonych zaleceń.

Pamiętaj, że:

- niepodjęcie przez Ciebie interwencji nie poprawi sytuacji dziecka, brak działania może ją jednak pogorszyć. Przemoc ma dynamikę eskalacyjną, większość rodziców, którzy doprowadzili do trwałych uszkodzeń ciała dziecka, miała początkowo zamiar „skorygować zachowanie dziecka"; zaczynali od stosowania łagodniejszych kar fizycznych i nie zamierzali go drastycznie skrzywdzić. Do eskalacji przemocy doszło dlatego, że nikt wcześniej temu nie przeszkodził[12].
- dla dziecka doświadczającego krzywdy i/lub zaniedbania już sama reakcja osoby z zewnątrz jest wsparciem. Reagując na krzywdę dziecka, dajesz mu sygnał, że nie jest samo i że istnieją dorośli, którym można zaufać.

Mam za mało czasu i zbyt dużo obowiązków, aby podejmować interwencję

Nadmiar czasu to luksus, którym większość z nas nie dysponuje. Wiele osób obawia się, że interwencje będą czasochłonne, obciążające i wymagające ich zaangażowania także w późniejszym okresie. Mylne jest również przekonanie (w przypadku interwencji prawnych) i krążący mit, że będziesz „ciągany po sądach". Może się zdarzyć, że zostaniesz przesłuchany raz w miejscowej komendzie lub prokuraturze, możliwe też, że sąd wezwie Cię później na świadka. Twoje zeznania będą jedną z wielu informacji, które mają pomóc sądowi w podjęciu właściwej decyzji. Sytuacje wielokrotnego wzywania przez sąd zdarzają się bardzo rzadko.

Pamiętaj:

- Podejmowanie interwencji nie oznacza, że trzeba przeprowadzić ją bezpośrednio, samodzielnie i osobiście!
- Interwencję należy co do zasady prowadzić wg ścieżki przyjętej w Twoim miejscu pracy: zwróć się – w zależności od Twojej roli i struktury placówki – do przełożonego/przełożonej i/lub do osoby odpowiadającej za przyjmowanie zgłoszeń o podejrzeniu krzywdzenia i prowadzenie interwencji. Przekaż im komplet

12 Gelles, R.J., & Straus, M.A. (1988). *Intimate violence*. New York: Simon & Schuster; Graziano, A.M. (1994). Why we should study subabusive violence against children. *Journal of Interpersonal Violence*, 9, 412–419; Nobes, G., Smith, M., Upton, P., & Heverin, A. (1999). Physical punishment by mothers and fathers in British homes. *Journal of Interpersonal Violence*, 14, 887–902; Zigler, E., & Hall, N.W (1989). Physical child abuse in America: Past, present and future. In D. Cicchetti & V. Carlson. *Child maltreatment: Theory and research on the causes and consequences of child abuse and neglect* (pp. 38–75). New York: Cambridge University Press.

informacji oraz dokumentów związanych ze sprawą i pamiętaj, że nie musi to być uporządkowana teczka z dowodami, wystarczą zwykłe notatki służbowe lub obserwacje.

- Jeśli z różnych powodów nie jest możliwe przeprowadzenie interwencji zgodnie z procedurą (np. ww. osoby są nieobecne, sytuacja jest nagła), możesz zawiadomić służby, które podejmą czynności i przejmą interwencję. W takim przypadku sporządź notatkę służbową z przebiegu zdarzenia i przekaż ją niezwłocznie przełożonemu lub osobie odpowiadającej za prowadzenie interwencji w placówce.
- Celem wprowadzenia procedur interwencyjnych jako elementu obowiązujących w podmiocie SOM jest m.in. ułatwienie skutecznego reagowania na niepokojące zdarzenia, współdziałanie dorosłych na rzecz bezpieczeństwa dzieci i podejmowanie interwencji przez osoby do tego przygotowane.

Co trzeba wiedzieć?

- Jeśli interwencja dotyczy przestępstwa lub podejrzenia popełnienia przestępstwa podlegającego art. 240 kk (pozycje 1–4 w Tabeli 2), musisz ją podjąć. Niezgłoszenie jest zagrożone sankcją karną: jeżeli na jakimkolwiek późniejszym etapie prokuratura uzyska informację, że byłaś/byłeś osobą posiadającą podejrzenie lub wiedzę o tym, że dziecko zostało pokrzywdzone przestępstwem, a mimo to nie zawiadomiłaś/zawiadomiłaś o tym organów ścigania, będziesz ponosić odpowiedzialność karną.
- Jeśli interwencja dotyczy innych przestępstw niż podlegające art. 240 kk, masz społeczny (a w przypadkach związanych z przemocą domową również zawodowy) obowiązek podjęcia interwencji i zawiadomienia organów ścigania. Niewywiązanie się z tego obowiązku może stanowić podstawę do nałożenia na Ciebie sankcji innego typu niż karna (np. wyciągnięcia konsekwencji dyscyplinarnych).
- W przypadku zgłoszeń o popełnieniu lub podejrzeniu popełnienia przestępstwa powinieneś/powinnaś liczyć się z dwukrotnym z reguły zaangażowaniem Cię w dalszy przebieg sprawy: podczas składania zeznań na policji lub w prokuraturze oraz podczas stawiennictwa w sądzie.

Widzę pewne niepokojące sygnały, mogące wskazywać na przemoc, ale nie mam wystarczających informacji o sytuacji dziecka, bo mój kontakt z nim jest incydentalny.

W wielu podmiotach, w których kontakt z dzieckiem jest incydentalny, interwencja budzi wiele wątpliwości ze względu na trudność jej prowadzenia i brak niezbędnych informacji o dziecku lub o rodzinie. Jedna z możliwości postępowania w takiej sytuacji została opisana wyżej w części Interwencja doraźna. W krótkotrwałych kontaktach reakcja może odpowiadać na sytuację „tu i teraz" i polegać na zatrzymaniu przemocy lub udzieleniu dziecku wsparcia w danym momencie, natomiast w relacjach cyklicznych może być bardziej pogłębiona, systematyczna i angażować podmioty zewnętrzne. Kluczowa jest uważność – umiejętność obserwowania, słuchania oraz zadawania pytań w taki sposób, aby rzeczywiście dostrzec i zrozumieć dziecko. Personel powinien być przeszkolony, aby odróżniać sytuacje wymagające interwencji od tych, które jej nie wymagają. Warto korzystać z prostych narzędzi, takich jak „ABC kontaktu", gotowe zwroty czy widoczne w przestrzeni podmiotu motto, np. „Miejsce wolne od przemocy". Reagując, należy zachować równowagę – interweniować stanowczo, lecz z wyczuciem, empatią i bez użycia przemocy. Pracownicy powinni pamiętać, że nie muszą być ratownikami – ich zadaniem jest zauważyć, zareagować w granicach swoich możliwości i przekazać sprawę odpowiednim instytucjom.

Co możesz zrobić?

- Podzielić się swoimi obawami z innymi współpracownikami i porównać obserwacje (zasada drugiego oka).
- Uważnie obserwować relację opiekuna z dzieckiem.
- Zanotować swoje obserwacje.

- Przekazać swoje obawy i obserwacje innym pracownikom, prosząc o kontynuowanie obserwacji relacji opiekuna z dzieckiem oraz zanotowanie tego, co wydaje się niepokojące.
- Jeśli po wykonaniu powyższych kroków, nadal masz obawy, a Twoi współpracownicy ich nie podzielają, przekaż sprawę osobie odpowiedzialnej za prowadzenie interwencji w placówce lub przełożonemu, prosząc o ocenę sytuacji dziecka i podjęcie kroków, które wydają się adekwatne.

Boję się, że reagując i podejmując interwencję, nadmiernie się zaangażuję emocjonalnie

Zdawanie sobie sprawy z takiego ryzyka jest samo w sobie ważnym czynnikiem ochronnym. Zagrożenie wypaleniem dotyczy przede wszystkim osób pracujących na pierwszej linii kontaktu z dziećmi krzywdzonymi, wykorzystywanymi i zaniedbywanymi, jednakże ryzyko nadmiernego zaangażowania i przeciążenia emocjonalnego dotyczy także osób, które nie mają zawodowego przygotowania do pracy z trudnymi sytuacjami. Zdarza się, że interwent podejmuje się roli, do której nie jest przygotowany. Może skutkować to wypaleniem i trudnościami emocjonalnymi zarówno u osoby interweniującej, jak i u dziecka objętego wsparciem. Nie jesteśmy specjalistami w każdej dziedzinie i nie musimy nimi być. W związku z tym nasze intuicyjne działania nie zawsze będą w najlepszy sposób służyć poprawieniu sytuacji dziecka.

Co możesz dla siebie zrobić?

- Gdy czujesz, że zaczynasz się nadmiernie angażować w sprawę konkretnego skrzywdzonego dziecka, porozmawiaj o tym z innymi pracownikami i poproś ich o ocenę sytuacji.
- Porównuj różne spojrzenia i perspektywy: opinia osób obserwujących sytuację z boku może pomóc Ci odzyskać dystans.
- Poszukaj dla siebie pomocy i wsparcia, np. superwizji, konsultacji z profesjonalistą z innej instytucji zajmującej się prowadzeniem interwencji, lub podejmij rozmowę z bliską Ci osobą o przeżywanych przez Ciebie trudnościach.
- Określ zasady kontaktu z dzieckiem, dorosłymi i instytucjami, a następnie konsekwentnie ich przestrzegaj, np. ustal godziny i formy kontaktu, wyznacz zakres pomocy, której możesz udzielić.
- Sporządź listę specjalistów i instytucji, do których możesz przekierować dziecko i jego rodzinę.

Nie wierzę w sens interwencji: mam złe doświadczenia i uważam, że służby pomimo zgłoszeń nic z tym dalej nie robią

Służby nie zawsze reagują adekwatnie, sądy nie działają sprawnie, a w działaniach pracowników socjalnych zdarzają się błędy. Jednak jako Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę od 1991 roku pomagamy krzywdzonym dzieciom i obserwujemy dalszy przebieg historii, o których pracownicy podmiotów inicjujących interwencję często nie mają już wiedzy. Na przykładzie instytucji ochrony zdrowia chcemy pokazać Wam sens Waszych reakcji, interwencji i żmudnego uzupełniania dokumentacji. Wszystkie poniższe historie są prawdziwe i przydarzyły się konkretnym dzieciom, z którymi pracownicy naszej Fundacji mieli dalszy kontakt.

Uwaga! Zamieszczone poniżej historie zawierają przykłady przemocy wobec dzieci, które mogą zadziałać negatywnie na osoby szczególnie wrażliwe.

Zaniedbanie

Jedenastomiesięczna dziewczynka trafiła do szpitala miejskiego na podstawie skierowania wystawionego przez lekarza pediatrę z lokalnej przychodni. Lekarza zaniepokoiła wysoka gorączka dziecka oraz wyniki badań wskazujące na infekcję układu moczowego. Dziewczynka została hospitalizowana. Personel szpitalny zwrócił uwagę na ogólną kondycję dziecka: odwodnienie, niską masę ciała, rozległe odparzenia okolic intymnych; dziecko było brudne, a jego ubrania przesiąknięte zapachem dymu papierosowego. Czujność medyków wzbudziły też zapisy w książeczce zdrowia dziecka, wskazujące na przewlekłość tych problemów. Rodzice dziecka byli mało komunikatywni i po dwóch dniach, pomimo trwającej antybiotykoterapii, zażądali wypisu dziecka.

Personel szpitala zdecydował się zawnioskować do sądu rodzinnego o wgląd w sytuację rodzinną dziecka, opisując powyższe obserwacje i informując, że stan dziecka wskazuje na zaniedbanie, a jego zdrowie może być zagrożone. Jednocześnie pielęgniarka socjalna skontaktowała się z ośrodkiem pomocy społecznej, przekazując obserwacje dotyczące dziecka i rodziny. Na tym interwencja szpitalna się zakończyła.

CZEGO PERSONEL SZPITALA SIĘ NIE DOWIEDZIAŁ?

Rodzina od dawna była objęta wsparciem socjalnym i nadzorem kuratorskim, a dziewczynka to drugie dziecko w tej rodzinie. Była to rodzina dysfunkcyjna, której sytuację opisywano w wielu dokumentach i wnioskach. Od momentu narodzin dziewczynki kurator wnioskował o zabranie dzieci z rodziny, wskazując na przewlekłość zaniedbań i brak podejmowania przez rodziców działań naprawczych. Dokumentacja szpitalna stanowiła ostatnią i decydującą opinię, która wsparła wniosek kuratora oraz pracowników socjalnych. Dwa tygodnie po opuszczeniu przez dziewczynkę szpitala sąd wydał postanowienie. Rodzeństwo zostało umieszczone w niespokrewnionej rodzinie zastępczej, która otoczyła dzieci wszechstronną opieką specjalistyczną i terapeutyczną. Rodzice nie podjęli starań o odzyskanie dzieci. Obecnie dzieci mają rodziców adopcyjnych, rozwijają się prawidłowo i odnoszą sukcesy w szkole.

Przemoc fizyczna i psychiczna

Sześcioletni chłopiec trafił na SOR ze złamaniem. W toku postępowania diagnostycznego zespół medyczny nabrał podejrzeń, że uraz powstał w wyniku przemocy: wskazywał na to jego nieswoisty charakter oraz niespójność wyjaśnień dziecka, matki i jej partnera. Przeprowadzono konsultację międzyzespołową (pielęgniarka socjalna, lekarz ortopeda, lekarka SOR, pielęgniarka oddziałowa) – początkowo nie było zgodności co do podjęcia interwencji i jej ewentualnej formy, ostatecznie zdecydowano, że pielęgniarka oddziałowa zainicjuje procedurę „Niebieskie Karty". Tak się stało, chłopiec wkrótce opuścił szpital. Trzy miesiące później ponownie zgłosił się z mamą na SOR z podejrzeniem kolejnego złamania. Tym razem lekarz ortopeda, oprócz prześwietlenia kończyny, zlecił również prześwietlenie klatki piersiowej. Badanie wykluczyło złamanie ręki, ale potwierdziło obecność świeżo zaleczonych złamań trzech żeber. Lekarz zdecydował o powiadomieniu prokuratury w związku z podejrzeniem znęcania się nad dzieckiem. Interwencja została przeprowadzona przez pielęgniarkę oddziałową, a lekarz złożył zeznania. Chłopiec opuścił szpital wraz z mamą.

CZEGO PERSONEL SZPITALA SIĘ NIE DOWIEDZIAŁ?

Rodzina chłopca sprawiała wrażenie wysoko funkcjonującej, co wpłynęło na wahania personelu dotyczące konieczności i formy interwencji podczas pierwszej hospitalizacji. Partner matki stosował jednak przemoc psychiczną i fizyczną wobec pasierba oraz jego matki. Wszczęcie procedury „Niebieskie Karty" było pierwszą interwencją systemu w rodzinę. Początkowo wstrząsnęło to matką, która jednak jako osoba współuzależniona nie była w stanie zakończyć związku z przemocowym partnerem i nadal ukrywała sytuację domową przed otoczeniem. Zgłoszenie przez szpital podejrzenia znęcania się spowodowało, że prokuratura wezwała matkę i ojczyma na przesłuchanie. Wniosek został doręczony w dniu, w którym w domu rodziny przebywała babcia chłopca, i to ona otworzyła drzwi listonoszowi. Doszło do kłótni między matką a córką, w wyniku której babcia zagroziła, że wystąpi do sądu z wnioskiem o opiekę nad wnukiem, ponieważ bezpieczeństwo dziecka jest zagrożone, a córka chroni partnera zamiast syna. Tak też zrobiła, a sąd rodzinny zdecydował o tymczasowym powierzeniu pieczy nad dzieckiem babci. Chłopiec spędził pod opieką babci ponad rok. Utrzymywała ona regularny kontakt z córką i udzielała jej wsparcia po tym, jak zdecydowała się odejść od przemocowego partnera. Zatroszczyła się także o opiekę psychologiczną dla wnuka. Obecnie chłopiec mieszka z mamą i młodszą siostrą. Rodzina jest wolna od przemocy.

Wykorzystanie seksualne

Dwuletnia dziewczynka została przywieziona na SOR przez zespół pogotowia ratunkowego. Wezwania dokonał ojciec dziecka, podając, że „dziecko przestało oddychać". Dziecko było w stanie skrajnego niedożywienia, nie reagowało na bodźce. Podjęto czynności ratunkowe, wdrożono żywienie dożylne. W trakcie dalszej diagnostyki szpitalnej wykluczono przyczyny organiczne. Na tym etapie szpital był zdecydowany skierować do sądu wniosek o wgląd w sytuację rodziny ze względu na poważne nieprawidłowości w opiece. Lekarka pediatrii zwróciła jednak uwagę na ropny wyciek z cewki moczowej dziecka. Odbyła się konsultacja ginekologiczna, przeprowadzono badania w kierunku chorób przenoszonych drogą płciową, które dały pozytywny wynik dla rzeżączki. Zespół lekarsko-pielęgniarski zdecydował wówczas o złożeniu zawiadomienia do prokuratury i jednoczesnym skierowaniu do sądu wniosku o wydanie zarządzeń opiekuńczych, ponieważ zarówno personel medyczny, jak i przełożeni byli zgodni, że dziecko nie może opuścić placówki, dopóki sąd nie wypowie się w tej sprawie. Sąd zdecydował o zabezpieczeniu dobra dziecka z urzędu i wskazał, że osobami uprawnionymi do odbioru dziewczynki ze szpitala będą pracownicy domu dziecka (placówki opiekuńczo-wychowawczej), do której dziecko ma trafić po wypisie. Lekarka pediatrii i lekarz ginekolog złożyli zeznania w prokuraturze.

CZEGO PERSONEL SZPITALA SIĘ NIE DOWIEDZIAŁ?

Postępowanie przed sądem rodzinnym trwało cztery lata i zakończyło się pozbawieniem rodziców władzy rodzicielskiej. Dziewczynka spędziła w placówce opiekuńczo-wychowawczej pół roku, a następnie została przeniesiona do zawodowej rodziny zastępczej, prowadzącej rodzinny dom dziecka. Jej rodzice zastępczy podjęli wszechstronne działania pomocowe. Dziewczynka została objęta terapią psychologiczną, terapią dla dzieci z doświadczeniem wykorzystania seksualnego i programem wczesnego wspomagania rozwoju, a także opieką poradni gastroenterologicznej, dermatologicznej i kardiologicznej. W wieku pięciu lat wyrównała opóźnienia rozwojowe z wczesnego dzieciństwa. Ze względu na nawiązanie silnych więzi z rodzicami zastępczymi ośrodek adopcyjny odstąpił od próby przeprowadzenia przysposobienia, a sąd postanowił, że pozostanie w rodzinnym domu dziecka do pełnoletniości. Obecnie dziewczynka ma 15 lat, mieszka z rodzicami zastępczymi, bardzo dobrze funkcjonuje społecznie i emocjonalnie, zdecydowała również o przyjęciu nazwiska rodziców zastępczych.

6. Wzory zawiadomień

Wzór zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa

Miejsce, dnia ..... r.

Prokuratura Rejonowa

w .....[13]

L.Dz. .....

Zawiadamiający: .....
(imię i nazwisko lub nazwa instytucji)

reprezentowana przez: .....

adres do korespondencji: .....

ZAWIADOMIENIE O PODEJRZENIU POPEŁNIENIA PRZESTĘPSTWA

Niniejszym składam zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa wykorzystywania seksualnego małoletniego ..... (imię i nazwisko, data urodzenia)
przez ..... (imię i nazwisko domniemanego sprawcy).

Uzasadnienie

W trakcie wykonywania przez ..... (imię i nazwisko pracownika) czynności służbowych – prowadzenia terapii małoletniej..... imię i nazwisko) dziecko ujawniło.....[14].

Dalszy opis podejrzenia popełnienia przestępstwa .....
.....
.....

Mając na uwadze powyższe informacje, a także dobro i bezpieczeństwo małoletniej, wnoszę o wszczęcie postępowania w tej sprawie.

Osobą prowadzącą terapię małoletniej jest psycholog .....
(imię, nazwisko, telefon służbowy, adres placówki).

W przypadku konieczności przesłuchania psychologa .....
wnoszę o uprzednie zwolnienie go z tajemnicy zawodowej[15].

Wszelką korespondencję w sprawie proszę przesyłać na adres korespondencyjny, z powołaniem się na numer i liczbę dziennika pisma.

....

podpis pracownika podpis specjalisty ds. pomocy dzieciom krzywdzonym/koordynatora SOM

Załączniki:
1. *Uchwała Zarządu uprawniająca do reprezentacji*
2. Ew. inne dokumenty

13 Zawiadomienie należy złożyć do prokuratury rejonowej właściwej ze względu na miejsce popełnienia przestępstwa.

14 Opis sytuacji, która miała miejsce. Należy uzupełnić zgodnie z wiedzą na temat tego, co się wydarzyło (ważne jest, by zaznaczyć np.: kiedy i gdzie miało miejsce zdarzenie, kto mógł je widzieć lub o nim wiedzieć, kto mógł popełnić przestępstwo).

15 Z tajemnicy zawodowej zwalnia lekarza sąd na wniosek prokuratora.

Wzór wniosku o wgląd w sytuację dziecka/rodziny

Miejsce, dnia ..... r.

Sąd Rejonowy

w .....

Wydział Rodzinny i Nieletnich[16]

L.Dz.....

Wnioskodawca: .....
(imię i nazwisko lub nazwa instytucji)

reprezentowana przez: .....

adres do korespondencji: .....

Uczestnicy postępowania: .....
(imiona i nazwiska rodziców)

ul. .....
(adres zamieszkania)

rodzice małoletniego: ..... (imię i nazwisko dziecka, data urodzenia)

WNIOSEK O WGLĄD W SYTUACJĘ DZIECKA

Niniejszym wnoszę o wgląd w sytuację małoletniego ..... (imię i nazwisko dziecka, data urodzenia[17]) i wydanie odpowiednich zarządzeń opiekuńczych.

Uzasadnienie

Opis sytuacji zagrożenia dobra dziecka .....

Mając powyższe fakty na uwadze, można przypuszczać, że dobro małoletniej ..... jest zagrożone, a rodzice nie wykonują właściwie władzy rodzicielskiej. Dlatego wniosek o wgląd w sytuację rodzinną małoletniej i ewentualne wsparcie rodziców jest uzasadniony.

Pracownikiem prowadzącym terapię małoletniej jest ..... (imię, nazwisko, telefon służbowy, adres placówki).

Wszelką korespondencję w sprawie proszę przesyłać na adres korespondencyjny, z powołaniem się na numer i liczbę dziennika pisma.

....

podpis pracownika podpis specjalisty ds. pomocy dzieciom krzywdzonym/koordynatora

Załączniki:
1. Uchwała Zarządu uprawniająca do reprezentacji
2. Ew. inne dokumenty
3. Odpis pism

16 Wniosek należy złożyć do sądu właściwego ze względu na miejsce zamieszkania dziecka, nie zameldowania.

17 Należy zawsze podać imię i nazwisko dziecka i adres jego pobytu. Tylko w takim wypadku sąd może skutecznie pomóc, m.in. poprzez wysłanie do rodziny kuratora na wywiad.

Więcej o standardach ochrony dzieci:
standardy.fdds.pl

Serwis internetowy dla profesjonalistów pracujących z rodzicami i dziećmi:
https://edukacja.fdds.pl/

Materiały edukacyjne oraz kursy e-learningowe poświęcone problemowi krzywdzenia dzieci i jego profilaktyce, a także informacje o konferencjach i szkoleniach z zakresu zapobiegania przemocy wobec dzieci.

800 100 100
TELEFON DLA DOROSŁYCH W SPRAWIE BEZPIECZEŃSTWA DZIECI

https://800100100.pl/

Zatrzymajmy przemoc, zanim się pojawi!

STANDARDY OCHRONY dzieci

FUNDACJA DAJEMY DZIECIOM SIŁĘ